

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Christiana Et Docta Divi Alchimi Aviti Viennensis
Archiepiscopi, & Claudij Marij Victoris Oratoris
Massilie[n]sis, poëmata, aliaq[ue] non poenitenda**

**Avitus, Alcimus Ecdicius
Marius Victor, Claudius**

Lvgdvni, 1536

Cl. M. Victoris

urn:nbn:de:hbz:466:1-12149

IOANNES GAGNEIVS

Parifinus Doctor Theologus studio
dioso lectori salutem.

Veteres Lugdunensis Galliae librarías in communem totius rei literariae studiosorumq; utilitatem bonos libros inuestigandi recuperandiq; gratia perscrutatis nobis amice lector, quum in Barbarenfis insule coenobium amici aliquot uenissimus (ea est in medio Arari non procul Lugduno) incidit in manus nostras ex eius loci uetusta sed ante annos aliquot depeculata libraria, poema doctum & elegans quatuor libris distinctum historiae libri Genesios ad uigesimum usq; caput persequens, Claudij Marij uictoris Massiliensis oratoris titulo inscriptum. Placuit autem libellus tum argumēti dignitate, tum styli grauitate ac nitore, mihiq; grande uisus sum facturus precium operae si ad haec Diui Alchimi Auiti opuscula adiungerē: quum idē prorsus argumentū tractet uterq; futurusq; sit alter alteri commētarius. Tot uero partim uetustatis iniuria, partim eius qui describerat incuria mendis liber scatebat, ut nullū plane descriptorē inuenire potuerit. Itaq; quum illi describēdo animū manumq; coactus adiecissim, necesse habui diuinare plerisq; in locis magis quā legere. Nam quum uix locis non paucis literarum superessent uestigia, multa etiā sic descriptoris culpa immutata essent ut ne sensum quē ullum subodorari possimus nobis ex ipsis, quod potuimus ex sacris biblijs & Genesios historia mutuati: qualicunq; nostra minerua temporis iniuriam descriptorumq; sarcire curauimus inertiam. Quae autē ab historica Genesios serie remotiora erāt, (ut plerumq; nō ineptē autor digreditur) ea locis aliquot cōpulsi omisimus, quod quum ea neq; intelligere quispiam posset sed ne legere quidē, neq; rursum aliunde sensum uenari liceret, nihil uisa sunt si omitterentur reliquae historiae

historie nocitura. alioqui quæ ad rem faciebāt, & ad historie perti-
nebant narrationem, si quando cariosa monumenta legendi neq; lo-
cus daretur, neq; facultas, factis de integro uersibus aliquot proxime
ad scripturæ sancte ordinem restituere conati sumus, si quando emē
datiorem nacti erimus codicē integrum autorem reddituri. Horum
te lector optime admonitum uoluimus ne nos temere autorem aut mi-
tilasse crederes aut iminutasse: Existimo autem autorem hunc quem
Claudij Marij uictoris nomine Barbarenfis insulæ codex exhibuit
eum esse qui Gennadio, & Ioanni Trithemio inter scriptores eccle-
siasticos uictorini nomine annumeratur, quum siue hic uictorinus, si-
ue illic uictor Mafsiliensis rhetor & orator fuisse perhibeatnr.
Claudius igitur Marius uictor, seu uictorinus Mafsiliensis rhetor &
orator fuit humanis literis iuxta & diuinis eruditissimus, quāquā
iam grandi etate nulloq; præceptore diuinis attigit literas. Claruit
Theodosio & Valentiniāno imperatoribus, sub illa Vandalicæ &
Alanicæ persecutionis tempora quēadmodum ex quarto ipsius li-
bro facile est conijcere. Commentarios eum in Genesim ad mortem
usq; Abrahæ edidisse referunt Gennadius & Trithemius: nos hæc
tantum reperimus, quæ tu candide lector æquus accipe, & nostram
operam boni consule: quam si tibi probatum iri intellexerimus: ex-
pecta propediem rei theologicæ antiquissimos & eruditissimos au-
tores quāplurimos nostra industria è tenebris in lucem asserendos:
Bene uale in Christo Iesu.

CLAVDII MARIi VICTO

ris Oratoris Mafsiliensis in fuos fu

per Genefin commentarios

Præfatio ad Deū Opti

mum maximū.

Umme & fancte Deus, cunctæ virtu
tis origo,

Omnipotens, quem nec subtili indagi
ne rerum

Mentibus humanis fenfu comprehendere fas eft,

Et nescire nefas (nam te ratione profunda

In tribus eſſe Deum, ſed tres ſic credimus vnum

Vnica perſonas vt tres ſubſtantia reddat.

Indiſcreta pio conſeruans fœdera nexu)

Tu ſine principio, pariter ſine fine perennis,

Solus es atq; idem: nullicq; obnoxius æuo.

Tu ſpatium rerum mentis quocunq; reſſus

Tenditur, excedis: ſpatio neq; cingeris vlllo.

Nec te qui capiat locus eſt, immenſus enim es tu.

Quinetiam humanæ nec fas contingere menti

Qualis imago tua eſt, oculis ignara videri,

Ni cui cernendam ſpeciali numine ſeſe

Exibeat

Exibeat: nec vero est qui virtute creata
 Te vegetet motus: per quē sumus atq; mouemur.
 Tu mens & sacre penitus substantia mentis:
 Tu ratio, & plene prudens rationis origo.
 Tu virtus virtutis apex, atq; ipsa profecto
 Tu vita, & genitor vitæ, lucisq; profundæ:
 Tu lux vera Deus, tu rerum causa, vigorq;
 A te principium traxit, quodcunq; repente
 Ex nihilo emicuit, tantoq; auctore repletum
 Vel vim mentis habet, vel formā in mēbra recepit.
 Te dominum natura probat seruata caducis
 Partibus: & iussam seriem datus ordo fatetur.
 Tu dociles numeros distinguens, pondera librās,
 Mensuras varians, modulos, motumq; gubernās,
 Alternas seruire vices, iugemq; recursum
 Rerum stare iubes, & mentis imagine plenum
 Edere nota tibi iam secula, voluere mundum.
 Non vno tu contentus dotare creata
 Munere, quidquid agis varios largiris in vsus.
 Quinimo nil non causa Deus alme tuorum
 Efficis: ipsa licet nobis ignota tuorum
 Factorum ratio, atq; modus: contraria nempe
 Quæ putat humanæ solers ignauia mentis,

ni s Dum

Dum certant, plus pacis habent, sic omnia diues
 Conditor aduersis etiam cognata elementis
 Nectis, & effusis à te virtutibus implēs.
 Et tamen hec quum sint in maiestate creandi,
 Nil horum quæ gignis eges; mundiç peracti
 Et per te stabili rerum compage manentis
 Nil prorsum indignus es; nec in hoc tua gloria tm̄
 Quòd præstanda facis bonus autor; sed q̄ & ipsa
 Efficere vt possint causis præbere secundis
 Non dedignaris; quæ qui tua munera sentit
 Munus & ipse tuū est; tibi vt vni accepta referre
 Omnia homo meritò possitç & debeat vnus.
 Nam tibi sola Deus gigni quòd cuncta iuberes
 Causa fuit bonitas; quum iussis viuere primum
 Spiritibus, mundoç frui quem mente gerebas,
 Atq; omnes in te rerum cognoscere causas,
 Et super terras & aquas volitare dedisti.
 Certa quibus cœlum sedes, queis libera corda
 Arbitriumç sui largitus es omnibus; vt iam
 Alterutram in partem vellent se vertere possent:
 Vt fieres iustis merces, meritisç piorum,
 Hoc quoç cōferres præstando, vt debitor esses,
 Nam quòd de primis cœlesti in sede creatis
Vnus

Vnus(dum lucis domino,vitæq; suoq;
 Inuidet auctori,titulumq; hunc appetit)auctor
 Maluit esse mali,primamq; inducere mortem,
 Cum scelerum socijs celso deiectus olympo:
 Virtuti nihil inde tuæ præiudicat:illud
 Cui satis est fecisse bonum:sed copia laudis
 Hæc est summa tuæ:quòd quū se extollere supra
 Diuini virtutem apicis scelus esset,& ingens
 Relligio nulla prorsum delebilis vnda:
 Non tamen ingratis vitam sensumq; negasti:
 Quin etiam arbitrio mentis gaudere dedisti.
 Nec tamen arbitrij natura in vtrumq; valentis
 Accusanda venit nobis:namq; inde perire
 Posse datum est cunctis vt viuere dulcius esset:
 Mutuaq; alterni compar mensura pericli
 Cederet ad meritum : quum iudice digna se uero
 Præmia sanctorum geminaret pœna malorum.
 Porro etiam(mihi si fas est hoc dicere salua
 Pace tua genitor)maius fortassis apud te est
 Non peccasse bonum,per lubrica tempora vitæ,
 Quàm miseris peccasse malum:sed videris vt se
 Hoc habeat:causas vni cui credimus omnes.
 Interea satis est nobis,quòd vilia terræ

Pondera

Pondera dum sacra inspiras ratione tuæq;
 Informas virtute, tuumq; effingis ad instar,
 Nobiliora facis: dum lato in sideravultu
 Erexisti hominem: quem sæui fraude tyranni
 In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum
 Vnigeni redimis profuso sanguine nati:
 Ecq; imis erebi dona ad maiora petitem
 Restituïs quàm factus erat: vitæq; perenni
 Reddis, & in cœlum diro vehis hoste subacto.
 Iam iam nemo patrem temerarius arguat Adam
 Quòd leue præscriptum violata lege resoluens
 Ad lætum patefecit iter: nam culpa parentis
 Compensata satis: quia plus est vincere mortem
 Quàm nescisse mori. cœli nunc lætus ab aula
 Dispicit ætherios axes, & sidera calcat:
 Dispositosq; vocat ventura in regna nepotes:
 Quos iterum formauit aquis, iterumq; renasci
 Aeterni docuit diues sapientia patris:
Inuocatio. Tete igitur deus alme precor, qui numine pronò
 Das sentire animis, & te charissimè patris
 Nate tui, da melli fluum in præcordia verbum
 Nostra tuum: & linguas nobis infunde disertas:
 Dū teneras formare animas, & corda paramus
 Ad veræ

Ad veræ virtutis iter puerilibus annis.
Inclÿta legiferi iam pandito scrinia Mofi,
Quæ sit origo poli, vel quæ primordia mundi,
Archanamq; fidem quid toto excusserit orbe
Mentibus ambiguïs: quâ vires traxerit aucta
Pestis, & in vicium mores cessere vetusti.
Da Deus æternæ describere in ystica vitæ:
Da simul & mentem, da cōgrua tempora menti,
Da studium, tanto ne desit cura labori,
Successumq; bonum studiÿ: quodq; omnia vota
Iure supercurrit (scribenti candida mens est)
Ne damnes tantū quod nunc reus audeo munus:
Criminibusq; meis conuiue, & parce benignus.
Quòd si lege metri quidquam peccauerit ordo,
Peccarit sermo improprius, sensusq; vacillans:
Hinc nullum fidei subeat mensura periculum.
Per dominum Christum qui tecum natus eadem
Magestate viget, pariter qua spiritus almus
Incomprensâ animis, seclorum in secula viuít.

Claudiÿ

CLAVDII MARIi VICTO

ris Oratoris Massiliēn. Commenta
riorum in Genesin

LIBER PRIMVS.

Nte polos cœlicꝫ diem, mundiꝫ tenebras,

Ante operum formas, & res, & semina rerum,

Aeternum sine præteriti, sine fine futuri
Esse subest; cui semper erat Deus vnus; apud quē
Viuebat genitus Verbum Deus, & suus almus
Spiritus, archani vitalis summa vigoris.
Vna trium quos concordi substantia nexu
Coniungens summa æternum virtute beabat.
Regnabatꝫ potens in maiestate creandi,
Iam res, & causas rerum, casusꝫ futuros
Et faciēda videns, gignendaꝫ mente capaci,
Secula dispiciens, & quidquid tempora voluunt
Præsens semper habens; immensum mole beata
Regnum erat ipse suum; regni nec teste carebat
Virtus trina Deus; qui primum semine nullo
Corpora dans rebus, dum res existere cogit,
Iam nostrum effecit munus quod solus habebat.
Vtꝫ

Vtq̄ istum faceret diues Sapia mundum

Cuncta simul genuit: sed posthæc semina rerum
Ornauit superinductis informia formis.

Temporaq̄ in seriem bene cōditus ordo redegit.

Nam non, sacrilegi sensit quod lingua furoris,

Casus mentis inops dum nescia semina voluuit,

Tam prudens contorsit opus: nec dicere factum

Ante æuum fas est, quia tempore nata mouentur.

Nec porro æternum mundum, superisq̄ coeuum

Crederè fas stabilem semper tenuisse vigorem:

Nã quod corporibus constatcepisse fatendū est.

Corpus enim quod plagaterit, quod tpa soluunt,

Atq̄ abolent ipso qui tendit in vltima fine,

Principium ostendit: quod quæ sortita probatur,

Aut facta hæc credi par est, aut nata putari.

Factū igitur cōstat mundū, quod quisq̄ subactus

Annuat, & vero conuictus dogmate credit,

Concedēs fecisse Deum: qui numine Verbi

Et virtute potens quidquid natura putatur

Disposuit, iussit, monuit, munusq̄ creatum

Succiduis vicibus (semper fugitiua reformans)

Sustinet: ac volucrem retrahens circūrotat orbē.

Qui si cuncta etiam mauult dissoluere raptim,

Confestim

Qui uiuit in
æternū crea
uit omnia si

mul. Eccl. 18.

Mundū non
esse fortuito
factum.

Mundū non
esse æternū.

Confestim in similes formas redeuntia reddet.
Tanta Patris vis est & tanta est gloria Verbi.
Ut vero semel attingam primordia rerum:

*In principio
creavit Deus
coelū et terrā
Gene. 1.* Excelsi conuexa poli, terræq; iacentes,
Pars prima est operis, sed terras vnda tegebat
Aëraq; in medio sordenti nube madentem,
Et tenebris se vasta nigris velabat abyffus,
*Spiritus autē
domini fere-
batur super
aquis. Ge. 1.* Et facer extensis impendens spiritus vndis
Altrices animabat aquas, ac semina rerum
Nondum cōpositis fundenda ad germina terris
*Dixit Deus
fiat lux et fa-
cta est lux.
Gene. 1.* Insinuanda dabat: quum lux immissa superne
Emicuit dicente Deo: discretæq; nigrum
Vmbra peplū retrahēs, summo discessit olympto.
Tum diuina diem appellans prudentia lucem,
Indidit & tenebris obscuræ nomina noctis.
Sic facta vna dies de mane ac vespere primo:
*2. Dies secun-
da.
Firmamenti
creatio.* Rursus mane nouum primo iam vespere pulso
Reddita lux fecit: quum se firmissima moles
Fluctibus è medijs concreto corpore cedens
Extulit: ac late duro solidata rigore
Diuisas suspendit aquas: gelidumq; profundum
Axibus obiecit calidis: seq; æquore septo
Nixa superfudit rebus, quas circite vasto.
Contigit

Contegit ætherium deducto hinc noīe cælum *Cæli nomen*
 Forſitan hic aliquis ſic ſecum errore perito *unde.*
 Diſſerat ætherijs ne deſint pabula flammis
 Et nimius calor ima petens alimenta ſequendo
 Exurat mortale genus, cœlumq; coruſcum
 Non poſſint terrena pati, ſubiecta deorſum eſt
 Machina firma poli; que dū nos protegit vmbra,
 Interea ſuper impoſitis frigefcit ab vndis.
 Numinis at vero diuini quærere cauſas
 Mēs fuge noſtra procul; plus ſit tibi credere ſemp
 Poſſe Deum, quidquid fieri non poſſe putatur;
 Et magnum pelagus ſuper aſtra & ſidera ferri
 Ipſorum ratione proba qui credere nolunt,
 Et mundum pendere volunt, quem conditor ipſe
 Geſtet, & immenſo conſtanti pondere voluat.
 Tertia lux tumidos ſtupuit diſcedere fluctus: *Dies tertia.*
 Quum deus impulſis reliqui iam gurgitis vndis,
 Aerijs magnum ſpacijs patefecit inane:
 Arida tunc primum mundi pars ima reſectam *Aquariū &*
 Oſtendit faciem; tremefaſtaq; numine Verbi *terræ diuiſio*
 Cerula nudatas cinxerunt æquora terras.
 Quas vario raptim iuſſas fructeſcere fœtu
 Luxurioſa nouo texerunt germina limo.
n Et rudis,

Et rudis, & tenero prorumpens cespite lætis.
 Iactauit se sylua comis: speciemq; secundum
 Edidit vna suam quæq; arbor & herba virescens
 Et fructū & semen: vestitaq; gramine terra est.

Quarta dies Iam tribus exactis motu succensa citato
 In flammis ignisq; globum se cogere iussa est

Solis & lune creatio. Ge. 1 Solis prima dies: fundataq; semina lucis
 Puniceos roseo sparserunt fomite crines.

Lunaq; noctis honor quæsito lumine fulgens
 Inferiore via soli subiecta pependit:

Aquo susceptos radios percussa refudit.

Astrorū creatio. Astraq; distinctis cœlum pingentia zonis

Floribus ætherijs varios vibrare colores,

Et magis ornatis se resplendere tenebris,

Cerula nox stupuit, rutilis dum spicula flammis

Fusa micant, vrgentq; alacres noua sidera iactus,

Quæ solare iubar radijs obducit apertis

Tempora quadrifidi mensurās quattuor anni.

Sol quoq; quum cursus lune sit mēstruus, vno

Contentus cursu reuolutum conficit annum

Artificemq; sacrum mira compage fatetur.

Quinta dies. Quinta dies mouit spirantia corpora ponto,

Quæ

Quæ liquor humectans genuit: sparsitq̃, pfundū
 Delitias pelagi: vario quas germine miris
 Formauit natura modis: educere iussa
 Et toto partes, formasq̃ ex corpore inani.

Quinetiam in brutas animam dedit ire figuras:
 Quæq̃ falis tumidi squalentia gurgite terga
 Cete vasta leuant molli differta sagina,

Edidit: & qui horum conseruat corpora, nostris
 Corporibus nocet ipse liquor: genitalis alumnus
 Piscibus: ipsa etiam terræ qui germina nutrit,

Hinc volucres quoq̃ molle genustraxere vigorē:

Nā liquidas dū format aquas, immissaq̃ pontum *Volucra ex
 aquis genita.*

Vita subit, feruent multo tumida æquora partu:

Nec satis est pisces genus oē exurgere: quòd q̃

Squammea turba falso summas euadit in vndas:

Ni volitans in aquis, sensim natet æthere puro,

Aetherios volucris contingere docta recessus:

Ergo materies auibusq̃ & piscibus vna est.

Iam bis terna dies claro radiabat olympo:

Sexta dies.

Tertia post calidi genitalia munera solis:

Iamq̃ tepens tellus grauidos laxauerat artus:

Quum maiora agitans iussit Deus edere terrā

Omne animal, vegetat ratio quod sola mouendi:

n 2 Cui

Cui seruire datum quo rerum postulat vsus,
 Nec mora prorumpunt foëtis vitalia terris
 Pignora, quæq; sui generis sortita figuras.
 Hic mihi iam fas sit quædam perstringere, quædã
 Solicito trepidum penitus transmittere cursu:
 Mutata quædam serie transmissa referre.
 Postquam cuncta datus generatim protulit ordo
 Veris plena bonis, & multa dote referta:
 Quæ Deus in longã seriem mansura foueret:
 Autori perbella suo tum machina visa est,
 Sed quid id est q; mûdus erat, q; sidera, & ortus,
 Aetheraq; & vitreum pelagus terreq; virentes,
 Nî spectator, adest tantę quem gloria molis
 Impleat: atq; oculis auidum per singula ducat?
 Quorsum tam latî fines, possessioq; ampla,
 Si rerum possessor abest: hæc rector olympi
 Secum animo versans & Verbi pondere librans,
 Stat data summa operi, bona sunt quæcũq; creauit
 Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe,
 Et sit imago dei: similem decet esse creati
 Liber ad arbitrium fruitur qui mente creatis.
 Dixerat hæc, & factus homo est, seu corpore toto
 Siue anima ac specie, forsan quo more futura
 Quo

Faciamus ho-
munẽ ad ima-
ginẽ & simi-
litudinẽ no-
strã. Gen. 1.

Quo facienda facit, quo factum semper habebat:

Etsi præteritum iam nondum accesserat æuum.

Ergo hunc præpositum rebus cū coniuge iussit

Crescere per sobolem, terrasq; replere vacantes.

Tum natura semel rebus concessa creatis,

Præsertim quas vita mouens animare videtur,

Multiplicat quęcumq; suis primū edita formis.

Septima lux magnum vt vidit cessasse parētem, *Dies septima*

Sed generum tantum numeros desisse creare, *Gen. 2.*

Et requiem tenuisse suam; tum iure sacrata est

Perfectū quæ vidit opus: nāq; hoc quoq; plenū est

Virtutis, cessasse Deum, posuisse labores.

Nam genitis formā patris quam dextra pararet

Bis ternis dominum satis est patrasse diebus.

Septima lux docuit venerandæ exempla quietis

Quam cœlesti omnes sperare iubemur in aula.

Si modo non desint operum bona facta piorū.

Hæc quoq; lux illā signat, qua tartara Christus

Soluit, & euicto reditum patefecit auerno.

Dum patriam ille semel victor rediturus in aulā,

Iamq; malorū expers, humana in carne quiescit.

Sic cessare Deus, sic ocia sumere nouit,

Plus vt agat cessans, pariter sine fine quiescens.

n 3 Ac fine

*Sabbatū eter-
nū præfigura-
uit dies septi-
ma.*

*Diem resur-
rectionis do-
minicæ præ-
figurauit
dies. 7.*

Ac sine fine operans, seriemq; & tempora miscēs
 Cessando consummat opus, quodcunq; creatat.
 Sed qualem qualiq; Deus formauerit Adam
 Materia, hic paucis cum Mose resumere fas est.
 Primus enim meritis postremus in ordine toto
 Factus homo: vt sese rebus præstare creatis
 Noffet, & hinc laudes dño persolueret æquas.

*Ade forma =
 tio. Gen. 2.*

Ergo hominē factura Dei manus optima summi
 Tractatu facilē ac bene gnarum cedere limum,
 Et flexum formamq; sequi qua ducitur arte
 Sumit: & humanā qualē iam mente gerebat
 Explicat in speciem: tum flatu immissa vaporo
 Vita rigauit humum: tellus mollita liquore
 Vertitur in carnē: & sanguis, q; lubricus humor,
 Distendit molles per nota foramina venas.
 Tunc mentis iam plenus homo tellure relicta
 Exilit, ac dominū prudens rationis adorat.

*Corpus Adæ
 resurgētium
 corporū ad
 gloriā figura*

Haud aliter bustis mādāta resurgere apertis
 Corpora quum Christi cœlo delapsa patenti
 Maiestas grauidæ referabit viscera terræ,
 Exilient, dominumq; colent terræq; poliç.
 Nā quod nō habuit quum sic è puluere vili
 Humanū in formā cōpactū est corpus honoram
 Perfacile est rursus itegrū vt de puluere reddat

Quod iã habuit multos cœlatū terra per annos.
 Sic ex antiquis prodibunt iussa sepulcris
 Corpora, quæq; suas rursus assumentia partes.
 Sic nil præteriti est quod nō sit forma futuri.
 Sed iã hominis tēpus sedē atq; habitacula primi
 Pandere, vbi toto acceptū pro semine vulnus.
 Eoos aperit foelix quā terra recessus
 Editiore globo nemoris Paradisus amœni
 Panditur; & teretis distinguitur ordine syluæ.
 Hic vbi, iam spatij limes discernitur æquis
 Solis, & æternum paribus ver temperat horis.
 Illic quæq; suis diues stat fructibus arbor,
 Pomaq; succiduis pelluntur mitia pomis:
 Quæ iucunda oculis, & miri plena vigoris
 Mēbra animosq; fouēt, pascūtq; sapore & odore.
 Sidereos hic terra vibrat distincta calores,
 Semper flore nouo frondens, fructuq; recenti:
 Hic fragiles soluunt calamos animata vigore
 Muneris ambrosij spirantia cinnama odores.
 Sed nec quod Medus redolet, vel crine soluto
 Fragrat Achemenius, quod molli diues amomo
 Assyrius, messisq; rubens Mareotica nardo,
 Quod Tartesiaci frutices, quod virga Sabæi,

*Paradisi ter-
 restris descri-
 ptio.*

*Paradisi ferti-
 litas & deli-
 tie.*

Quodq̄ Palæstinus lacero flet vulnere ramus:
Omnia certatim hunc congesta putabis in hortū.
Nāq̄ huc cūcta Deus pariter quæ singula certis
Accepit natura locis, conferta regessit.
Motaq̄ dum leni vibrat nemus aura meatu,
Vnum ex diuerso nectar permiscet odore:
Fitq̄ nouū munus sibi nulla quod asserat arbor.
Quāq̄ tremens blando sensim iactata fragore
Commotis trepidat folijs, sonat arbore cuncta
Hymnum sylua Deo, modulataq̄ sibilat aura
Carmina, nec vacuus vanum quatit aëra motus.
Quippe apud autorem, qui totum mole sub vna
Res rebus nectens alterna lege retentat,
Nil temere fieri vel frustra credere par est.
Quinetiam speciosa, nemus, syluæq̄ coruscæ
Argumenta operum sunt, & plantaria rerum,
Nec dubium primi quin delicta ante parentis
Hic sua fixissent pariter tentoria secum
Gloria, simplicitas, studium, sapientia, veri
Diua tenax, prudentia, gratia, honorq̄, salusq̄,
Præclariq̄ animæ adfectus: atq̄ inclita virtus:
Et quidq̄ pulchrū orbis habet: q̄d deniq̄ paucis
Enumerare velim quā plurima munera verbis:
Iam satis

Iam fatis hoc fidei est laeto quòd semine surgens

Hinc arbor vitæ celsis petit aëra pomis;

Illinc diuerso nocitura peritia fructu

Notitiam rerum suspendit ab arbore legis.

Ad gremium sacri nemoris quod sylua coronat

Fons scatet, & diti prolem virtute maritat

Quadrifido tumidū letus caput amne resolvens, *si. Gen. 2.*

Ditior oceano iugi, nam gurgite pronò

Ille suos donat latices, iste accipit omnes.

Nec turget tamen; at minor est qui crescere tātis

Fluctibus infusis quā qui decrescere nescit

Amnibus effusis; quorum primo ordine Phison *Phison qui*

Profilit exultans, fontis pars quarta beati;

Edens naturæ quas dat prudentia dotes;

Gangetisq; replet populos, atq; Indica regna

Distendit limo, terrasq; & semina voluens

Quæ facit arua serit, nudis quæ squallet arenis

Aurea fulgentis inter ramenta metalli.

Hic vbi fulmineo rutilans carbunculus igne,

Ac viridi radiat fulgescens luce smaragdus.

Nec minor inde Geon placidis sed mitior vndis *Geon qui et*

Niliacas attollit aquas, arsurasq; late

Diluuio tegit arua pio cæloq; repugnans

n 5 Temperat

*Arbor vitæ
et arbor sciē
tiæ boni &
mali.*

Fons paradī

si. Gen. 2.

*Phison qui
& Ganges.*

*Gāgetis vber
tas et diuitiæ*

*Geon qui et
Nilus.*

Temperat æthyopum stagnis refluentibus vndas.
Tygris. Tertius hinc rapido percurrens] gurgite Tygris
 It comes Euphrati, iuncta quos mole ruentes
 Tellus victa cauo sorbet patefacta baratro:
 Donec in Armeniæ saltus ac Medica Tempe
 Quos nō sustinuit, nec iam capit, euomat amnes:
 Sed Tygris, nigro tanquā indignatus auerno,
 Profilit æthereas motu maiore sub auras.
 Et rursus spelæa subit,mersusq; cauernis
 Intus agit fremitus: & fortior obice factus
 Multiplicatur aquis, atroq; citatior antro
 Exit, & Assyrios celeri secat agmine campos.

Euphrates. Iustior Euphrates, diti qui gurgite largus
 Irrigat arentes subiectæ Persidis agros:
 Mollibus elicitus riuis: atq; omnibus æquè
 Seruit, & humanos totum se præbet in vsus:
 Donec siccus aquis, nomē quoq; prodigus ipsum
 Consummat terris, pelagi quod debuit vndis.
 Hæc igitur cuncto naturæ ditia foetu
 Imperia, & tanta virtutum dote refertæ
 Delitiæ, prima est hominis possessio primi,
 In quam deductus vita exultare perenni
 Accola iussus erat: tales ergo ille locatus

Inter

Inter delicias, & longe pinguiâ Tempe:
 Dum fit adhuc dignus discitq; labore mereri,
 Expers moerorum, curâq; ignarus agebat.
 Tantû apud autorē est meriti pro nomine summi
 Nōdū aliqd meruisse mali: Quātū ergo putamus
 Soluere posse patrem reditura in tempora vitæ:
 Cuius apud famulos iam tum largitio pura
 Non merces Paradisus erat: quodq; illa seueræ
 Legis scita tulit, libertatisq; periculum
 Facturus, vitam seruanti iussa recepit:
 Spondet adhuc maiora bonis, & præmia seruat:
 Qui causam meritis statuit, dum vescere dixit
 Arboribus cūctis: hanc tātum horrere memēto,
 Quæ diuersarum gestans examina rerum,
 Notitiam recti atq; mali sub cortice gestat.
 Nam trāsgressores mors cruda & dira sequetur.
 Tali lege data ratio docet optima, quod non
 Mortalem Deus in primæuo tempore fecit
 Primū hominē: quin ille sibi mortē attulit vltro.
 Nāq; & in hoc ē magna Dei indulgētia summi:
 Dum quod nō meritis sed tantū sponte benigna
 Largitur famulis, nostri cupit esse laboris.
 Et se quod donat mauult debere videri.

Homo imor-
talis creatus.

At tu

At tu quem sacri nequit custodia iuris.

Ne querere angustis quod clausa licentia metis

Parte sit orba sui; nil hac tibi lege recisum est.

Ante potestatem tantum terræq; marisq;

Nactus eras, nunc iam regni vitæq; perennis,

Porro & mortis habes. Tūc vt sibi cuncta parētē

Gene. 2. Indulisse pium rudis incola crederet orbis.

Omne animal quod iam tellus dare iussa crearat

Effundens tacito vernans è corpore semen,

Iussit adesse Deus; proprioq; obedire tyranno:

Scilicet vt cunctis bene congrua nomina rebus

Inderet; atq; suo factum vnumquodq; vocaret

Nomine, natura quod natum est suapte moueri.

Nec moraviuentum parendi haud nescia sistit

Omne genus natura Deo; quacuncq; vocatur

Mundi parte noui coeunt animalia in ipso

Temporis articulo modici; siue illa fuissent

Molli lenta gradu, aut rapido prōptissima cursu;

Impete vel subito consueta per aëra labi,

Aut innare vndis, aut pondere lubrica ferri:

Vnicuiq; ani His Deus omnipotens Adam præsente, vocatis,

manti suæ vi Vnumquodq; suo donauit munere largus.

res indita.

Armauitq; manu, cornu, pede, dente, veneno,

Atq;

Atq; alijs quibus artis inops animicq; minoris
 Et ratione carens animal se protegat, & se
 Seruet ab aduersis rebus: sed nullū animantum
 Aequa homini specie vultuq; habituq; vigebat:
 Ast homini prope diuinos addebat honores.
 Totq; inter duplici vitam illustrantia sexu
 Impar solus erat, dudum qui coniugis aptam
 In se materiem gignendæ ignarus habebat.
 Ergo opus aggreditur notū Deus: iſtaq; raptim
 Corda viri tanto diſſoluit languida ſomno,
 Mentis vt experti coſtam ſubduceret vnam:
 Vnde caro fit iuſſa ſequi: nam ſponte recedens
 Pellis, iter planum coſtæ præbebat eunti:
 Illeſis prorſum membris, & corpore ſano,
 Quæ varios operante Deo digeſta per artus
 Accepit formam, calidiſq; animata medullis
 Verſa in opus vitæ eſt, ſexu iam grata ſecundo.
 Sic permiſſa ſuo formata eſt Eua marito.
 Hoc nunc turba loco ſtolidiſſima deſine tandem
 Quæſitis animum vanis torquere: nec iſthic
 Quærere quur hois conſecta eſt fœmina mēbris:
 Quum iam à principio molli de puluere fingi
 Poſſet, & ex nihilo: & cauſas deſiſte latentes
 Scrutari:

*Eue forma-
tio.*

*Cur ex homi-
nis costafacta
mulier.*

Scrutari: quãquã si coniectare licebit
 Ex homine effecta est mulier, cognatio quãdam
 Mutuũ & alternũ inter se vt misceret amorẽ:
 Semet in alternis cogens agnoscere membris.
 Hinc Euam partem esse sui mox protinus Adã
 Sensit vt exultans, tetigit noua gratia mentem,
 Mentis & affectus in viscera nota receptus,
 Irruit: & tanto penetrauit in ossa calore,
 Vt iam scire daret, quid coniunx esset, & vxor,
 Quid dulces nati, postponendiq; parentes
 Coniugibus, quidnãvna ambos in carne manere,
 Aeternam pariter vitam ducentibus esset.
 Porro dum mundi vitijs & tabe carebant
 Diuinis viuere animis, nullius egeni:
 Quũ penes hos esset mundi substantia, & omnes
 Quas dabat orbis opes: nec prsum obnoxia mor
 Corpora gestabãt: nõ hos cogebat ad esum (bis
 Pause ignara fames: qui si mandata supremi
 Seruassent integra Dei, crudelia mortis
 Imperia, & diros nescissent vsq; dolores.
*Serpētis astu-
tia. Gene. 3.* Callidus at serpens domini perfringere legem
 Talibus incautam persuasit fraudibus Euam.
 O vitæ melioris inops, rerumq; bonarũ

Gens

Gens ignara hoīm; neq; eīm bona nosse putādus
 Qui praua ignorans, etiā distinguere nescit
 Quo diuersa bonis inter se limite distent.
 Atq; ideo augustos hominī fas carpere fructus
 Noluīt esse Deus; ne mentis nube remota
 Immitant in cœlum oculos, atq; optima noscant;
 Sintq; deis similes. Hic nunc excurrere paulūm
 Fas fuit, & turpes veterū deflere ruinas.
 Ah nimium miseri gentiles quos furor egit
 In varios ritus cognomina multa Deorum
 Fingere, pluralemq; Deo vocem addere soli.
 Serpentis primam hanc sonuit vox impia dīri,
 Quī mortis tū causa fuit; nam credula, postquā
 Rupit sacrilegis præscriptum morsibus Eua,
 Experti iam docta malī, consortia culpæ
 Quarit; & incautum fraudis male gnara maritū
 Qua perijt prior arte petit; sic hoste subactus
 A gemino cedit sceleri miserabilis Adam;
 Pomaq; degustat sacri plenissima succi.
 Sed quia legis in his suberant præscripta seueræ
 Plusquā vipereo mortē adlatura veneno,
 Vt primum illicito violarunt ora sapore,
 Confestim sensere nefas, facinusq; peractum
 Creuit,

Deorū varie
tas vnde.

Adetrāsgres
sio. Gen. 3.

Creuit, & ignaro percussit pectora sensu.
 Hinc timor inde pudor, sumpserunt primitus ortu.
 Nam dum corda homines celsarum conscia reru
 Et celo tantum rectoq; intenta gerentes,
 Pectora ad excelsum ferrent conuersa parente:
 Dum secretorum miracula diuinorum
 Claro incorporeæ mentis splendore notarent;
 Nondum contigerat membroru cura suorū,
 Quos ubi deseruit vitæ vigor ille perennis,
 Iam morte affectos; demum frigusq; calorq;
 Aeriæ subiere vices: ac vestis egenos
 Se primum sensere homines: sexuq; latenter
 Erubere suo taciti miserabile questi.
 Idcirco vmbrosæ è folijs noua tegmina fici
 Decerptis texunt, post culpam, mente receptum
 Corpore velato denudatura pudorem.
 Nec satis: ignorat quid agant, quæ crimen iniustum
 Secq; ipsos fugiant: cuperent si forte pateret,
 Condere se barathro: vsq; adeo cõtermina pœne
 Culpa suæ est: vt iam miseros mortale pauentes
 Mortis imago iuuat: syluas vmbrosaq; lustra
 Obtendunt vanis solatia falsa tenebris.
 Nam quò te timidum fas est subducere corpus?
Tete

Tete inquā quæ mox vili de puluere fecit
 Virtus viua patris, mundiꝝ abscondita, præsens
 Implet; et in penitos exit diffusa recessus.
 Tu' ne potes dominum fugiens euadere; tu' ne
 Omnia cernentem sperasti posse latere;
 Ut vastis iaceas tenebris, cælabere nunquam.
 Ergo vbi peccati genitus pudor attigit Adam
 Querentē latebras, mox audiūt, heus vbi es Adā. *Adā vbi es?*
 Quid vero est quod te quærit Deus, inscius an' ne id *Gen. 3.*
 Forte rogat quē nec domino subducere summo
 Vel mors ipsa potest, fragili quam mente subisti.
 Quur vbi sis quærit nisi quod te morte doloris
 Lapsam sponte tua, secum non esse fatetur;
 Et cœlo cecidisse sacro; sed sancta parentis
 Desperare vetat pietas; clementia cuius *Dei clemētia*
 (Fas dixisse mihi, fas sit quoque dicta probasse;
 Iustitiam excedit; nec tam me voce seuera
 Corripiens, vbi sis, trepido quid pectore quæris,
 Terret; quā recreat quod adhuc post crimina lapsum
 Immersumque metu latebris, ac pene sepultum,
 Euocat & reuocat; ne verò exempla petantur
 Longius, ostendit culpæ donatio mitem.
 Postquā excussa reos manifestat caussa parentes
 o Incepere

Incepere Deo cœlum, mare, terra loquenti
 Contremere, & vastos concussa aperire recessus.
 Dumq̄ reos punit sententia, tartara condit.
 Quandoquidē nostris visum est decedere iussis,
Serpētiscōdē Iam mihi iusta nouos feriet censura nocentes.
natio. Gen. 3. Principio inter totius uiuentia mundi
 Tu maledictus eris: & peior quam tegis intus
 Inuida mēs coluber: qui cœli in claustra vehēdos
 Deiecisti homines: vetitasq̄ attingere fruges
 Fraude tua impulsis præduræ mortis origo es.
 Ergo vt digna nefas pœnæ mensura sequatur,
Super pectus Ex quo hominē terræ immersti, tu stratus iniquo
tuū gradieris Membra solo, duram sulcabis pectore terram.
& terrā co- Et vetitos tentare cibos quia feceris, hinc iam
medes cūctis Vilis semper edes squalentia viscera terræ.
diebus vitæ Et quia te dignæ placuit tibi primus vt esses
tua. Gen. 3. Inuentor mortis: pœna moriere perenni.
 Humanicq̄ odium generis specialiter in te
 Ac genus omne tuum bello experiere potenti.
 Perpetuumq̄ tui mors vt tibi longa, timorem
 Esse dabo: pedibus repes & pectore prono:
Pœnam inimi- Teq̄ tuo mulier perimet cum semine, cuius
citias inter te Callidus extremis tantum insidiabere plantis.
& mulierē. *Gen. 3.* Vt trepidans

Vt trepidans etiam capiti vestigia figat.
 Dixit, & exanguem sic est exorsus in Euam.
 Et tu quæ minimo solam te perdere fructu
 Non contēta, virum similes temeraria in ausus
 Traxisti: instar eris famulæ: subiectaq; duros
 Arbitrium sensura viri patiere labores.
 Casibus & verò (inceptum quoniã prior ausa es
 Multiplicare nefas,) semper versabere multis.
 Et pariens crebris adè torquebere natis,
 Vt quos mortales faciet tua culpa creari,
 Mortis nonnūquã laceræ sint caussa parenti.
 Tu quoq; cui monitus nostros & prima salutis
 Vincula fœmineis postponere fraudibus auso
 Sponte mori placuit: talem reus excipe sortem.
 Criminibus tellus quam tu sulcabis aratro
 Sit maledicta tuis: spinas, tribulosq; minaces
 Culta ferat: fallatq; tuū spes improba votum.
 Nec tibi terra fidem seruet, tu viuere lætus
 His in delitijs, & cunctis viuere seclis
 Sponte recusasti: duro nunc viue labore,
 Perpetuū quoq; viue miser: dum lenta senectus
 In terram te restituat, terræq; recondat.
 Dixit & ignaros ne cœli iniuria lædat

Eue cōdēnatio. Gen. 3.

Ade cōdēnatio. Gen. 3.

Veste tegit pecudum miserens: vitamq; tueri
 Edocet: & ne iterum similes exiret in ausus
 Infaustum mortis formidine percutit Adam.
 At ne perpetuam vitali ex arbore vitam
 Protraherent: miserofq; reos grauiora manerent
 Supplicia: in tantis nimium diuturna periclis

*Expulsio pri
 morū parēū
 a paradiso.
 Gen. 3.* Tempora ducentes, dirisq; obnoxia pœnis:
 Continuo sacris iussos decedere lucis
 Expellunt venti, nemoris quos sylua profundi
 Concitat: atq; illos libranti turbine nexos
 Aura vehens sacra Paradisi ab sede repellit.
 Ergo hinc eiekti iuuenes, terrisq; relati
 Perdita dimissi suspirant gaudia luci,
 Expertes tanti spacij expertesq; pericli:
 Sed non expertes agitat qui corda doloris.
 Quò ruerint, quid perdiderint, que vita sequatur,
 Quæ fuerit, tacita tristes in mente volutant.
 Porro etiam quid se supremo in fine futurū est,
 Hærent solliciti: sibi num grauiora supersunt,
 Nulla ne spes superet miseris: num morte perēni
 Perdant quod superest: an quū via mortis amare
 Per lignum ingruerit mundo populisq; futuris
 Possit adhuc aliquod per lignum vita redire,

FINIS LIB. PRIMI.

CLAVDII MARIÏ VI

ctoris Massiliensis Oratoris com
mentariorum in Genesin

LIBER SECVNDVS.

Actenus archanam seriem, primordia
mundi,

Vt sincera fides docuit, sine fraude cu
curri:

Dum dignis læto vicis terrena carerent.
Nunc hominum mores, et iam mortalia versu
Aggresso, omnipotens vires Deus adde poetæ.
Postquã sacratis decedere iussus vterq;
Sedibus ac regnis, genitalia contigit arua;
Inq; sua stetit exul humo; mirabile quali
Ore rudes stupeant tam barbara rura coloni,
Quæ non frugifera distinctaq; arbore vernant.
Nec species placet vlla soli, nam mixta coacto
Pondere congeries confusa mole locatur.
Ardua, caute rigen t; syluis depressa laborant
Plana, carentq; herbis; hor rescunt edita dumis.
Heu qb? hæc spectant oculis, quo pectore cernunt,
Quorũ animis Paradisus uest; quæ causa doloris
Vna subest; dum cunctorũ iam plena malorum

o 3 Sepandit

Se pandit facies, longe tristissima, post tot
 Delicias Paradise tuas: & amœna locorum
 Gaudia fertiliū: quorum vanissima præfens
 Semper adest, tristesc̃q; animos idea fatigat.
 Nunc honor ille sacri nemoris maiore sereno
 Irradiat, nunc diuitias succurrit ademptas
 Sylua beata tuas: nunc pomi dulcior vsus,
 Nectareusq; sapor: viuīs nunc floribus halans
 Tellus, absenti tristes contristat odore.
 O quàm nō eadē (exclamāt) Paradise rependis:
 Imo etiā quāto præ illis hæc dona beatis
 Delicijs, peiora facis: sic tristibus illis
 Iam vitæ perit almus amor, penuria rerum
 Insinuat iam dulce mori: ne maior egestas
 Occurrat grauiore malo: nam viscera terræ
 Scrutari vesana fames, & quærere cogit
 Quà steriles dat sylua dapes: adeò vsq; malignis
 Herbarū dubias passim radicibus escas
 Explorare iuuat, ventremq; explere latrantem.
 Tandem cunctarū quibus indiget vsus egenos
 Atq; inopes rerum, docuit fors vltima summi
 Auxiliū sperare patris: tum stratus vterq;
 Membra solo, lachrymis tantum mutoc̃q; dolore
 Quæ

Quæ nequeunt verbis poscunt solatia votis:
Dum pudor internis subducit verba querelis.
Ergo vbi cognouit mutæ sibi reddita linguæ
Munera, confurgens tali prece supplicat Adam
Omnipotens auctor mundi, rerumq; creator,
Quæ mihi labe mali ifensum atq; audacib⁹ ausis
Constitui, foelix olim dum vita maneret,
Et celeres animos visu super astra daretur
Possè sequi, late circum perq; omnia fuso:
Hos ego quur oculos tua quodã archana tuëtes,
Vel iam nõ habeo, vel magna ex parte minutos,
Et tetro clausos terreni carceris antro,
Vt iam nil veri præter mortalia quedam, &
Fluxa videre datũ ac mundũ in peiora labantẽ:
Atq; ideo omnipotẽs qui semper totus vbiq; es,
Ad te confugimus, trepida te mente precamur,
Exaudi miseros, quos semper cernis & audis,
Quum me olim parti damnatæ adnectere vellet
Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis:
Nil per se solum ne victus cederet, ausus,
Serpentis formam accipiens, & cõiugis illa
Arma meæ, duro confecit vulnere; sic nos

o 4 Artificis

Artificis scelerum fraus impr ouisa subegit.
 Quumq̄ ego damnarer iusta pro crimine pœna,
 Agnouit culpam tanto mens ic̄ta dolore:
 Vt mihi me de me pœnam præbere putarem.
 Idcirco & gemitus pœnæ, lachrymasq̄ negaui.
 Amplexusq̄ animo solatia dulcía pœnæ
 Hanc ipsam posthæc sacra inter munera ponens
 Pro venia sceleris: non iam detrecto labores
 Quoscūq̄ addideris: tamē interea optime iudex
 Si iuuat, exaudi nīl in tua iussa precantes.
 Nec iā istud lachrymis & mœsta voce precamur,
 Iudicij censura tui quò se illa resoluat:
 Tota sed vt plenas teneat sententia vires.
 Iussisti mota victum me quærere gleba,
 Et steriles spinas sparsa pro fruge leuandas
 Dixisti, & tribulos pro fructibus, ergo serēda est
 Vt fallat mea vota seges quæsitā labore.
 Noscere da quæ sint segetes, quo more serendæ.
 Fructiferae quæ sint herbæ, quæ forma laboris:
 Da pater auxilium miserēs, h̄scq̄ imbue sensus:
 Tunc erit vt rerum compos, & certa salutis
 Seruiat Eua mihi, sæuumq̄ experta parentis
 Supplicium pariat populos vt crimine nostro
Plectantur

Plectantur, purgetq; patrum peccata, nepotum
Mortibus æternam faciens successio pœnam.
Interea dum sic orant, serpentis imago
Indice visa metu tacito se tramite ferre
Leniter ad molles spiris reptantibus herbas,
In se conuertit trepidos: diriq; doloris
Excussas odio cognatas traxit in iras.
Et prior Eua viro. Si te suprema malorum
Causa mouet, rape saxa manu, dat ecce facultas
Auctorem læti læto dare, callidus ille
Supplicij doceat proprijs & morte cruenta
Quàm sit triste mori, qui me male perdidit & te.
Dixit, & elapsum cursu petrisq; secuta est
Missilibus: quin & duras per robora cautes
Quò se reptando condebat callidus anguis,
Ambo proijciunt: quarum rigido vna lacerto
In nudum casu silicem dimissa resultat,
Scintillamq; ciet: sicco quæ è fomite nata
Exijt in flammam, & crinita incendia latè
Extendens tota iam sylua ardebat adepta.
Hic horrent, latebrasq; gradu trepidante requirunt.
Sed pavidos stupor ipse tenet: curamq; sagacem
Inijcit insolitæ flammæ: quam cernere rursus
o s Et timidi

Et t̄m̄idi spectare volunt. Paulum ergo remoti
Telluris dorso sterilis mirantur opacas
Defluxisse comas, nemorumq̄ horrere fauillas,
Fuscariq̄ diem, totas splendescere terras,
Et lucem sub sole nouam: nec mente quieta
Accipiunt crepitus stridentibus vndiq̄ syluis,
Vndantescq̄ globos flammaram, in sidera latos,
Nec quòd radices immerfus tendit in imas
Ignis edax penitus: sumpto quo victa calore
Terra suas pandit generosa ad munera venas.
Quæ quum iam cuncto siccata liquore fuisset
Mox fieri liquor incepit: riuiscq̄ metalla
Fundere quæq̄ suis, fuluo hinc torrente coruscat
Auri summus honos: candenti lacte renidens
Effluit argentum, rigor æris lubricus errat:
Et coit in mollem resoluta corpore massam.
Vis breuibus formã ardentis cõprenderè syluæ:
Sulphureæ volitant nemoris per opaca fauillæ,
Nõ aliter quàm dũ ruptis sicca Aethna caminis
Egerit immixtis stridentia sulphura flammis:
Tum se decoctis tellus pinguissima glebis
In fœtus mouit varios quos imbre marito
Parturiens putri dissoluit rura meatu,

Qua

Qua tumidi crepuere sinus, elataq; messis
 Extitit, & motis vndans trepidauit ariftis:
 Disceret vt speciem segetis nouus accola¹ cultæ,
 Nil tamẽ hinc longus quidquã sibi vëdicet vsus,
 Nil casus virtutis inops, Deus omnia nosse
 Quę bona sunt cum luce dedit: mundoq; minori
 Quidquid maior habet sacro innotescere sensu
 Secq; per hæc voluit: quòd si illibata maneret
 Vt data mens homini est, nulliq; obnoxia culpæ:
 Non illam species, non illam corpora rerum,
 Nõ modus astrorum, numerus nec mollis arene
 Falleret, aut quantis cum magno terra profundo
 Extensa est spacijs: aut quæ mensura peractæ est
 Molis: quid resonet motu septemplicis axis
 Armoniaë vocale melos: nunc discitur vsu
 Assiduisq; datur studijs: quãquã arte vel vsu
 Quod capimus, domino semper donãtetenemus.
 Et vero ad primos vt se digressa parentes
 Nostra chelys referat, iam quęso attẽdite paucis.
 Pulsus ab augustis Paradisi sedibus Adam,
 Nullum habuit prius officium quã cõiugis vsu, *Adam vero*
 Atq; omnẽ natis operam nauare creandis: *cognouit*
 Ergo vbi prima domus natis iam plena duobus *vxorẽ suam*
Euã. Gen. 4.
 Inter

Inter tam varios solatia multa labores
 Attulit: atq; nouum se vidit vterq; parentem:
 Multiplicata graues releuauit cura dolores:
 Et spes iam subiit proprijs gaudere ministris
 Ruris in officio: quorum qui maximus æuo,
 Arua Cain duris vertebat pinguia rastris.
 Cain. At viuo gaudere lucro dignissimus Abel
 Abel. Collibus in nudis, & sicci germine campi
 Innocuas pascebat oues, & lacte parentes.
 Verum expectati sensere vt gaudia fructus
 Diuino intuitu inci sua vota fauore:
 Mox decreuit vterq; sui libamina fructus
 Prima dicare Deo: sacras prior impedit aras
 Frugibus ille nouis: niueo magis hic litat agno:
 Prima sacerdotum species, mox hostia fratris
 Abel Christi Impia: sed Christum longe tamen ante figura
 Abel. Signans. Perpetuus nam quū foret ille sacerdos
 Summi Melchisedech ex ordine: protinus in se
 Conflata inuidia, & fratrum liuore suorum est
 Hostia saluifica dum pendet ab arbore factus:
 Sic olim ante sui præsensit candidus Abel
 Inuidiam fratris: nam quum de fruge litasset
 Iste sua: niueo ille agno, mox protinus altum
 In coelum

In cœlum ascendit combusto fumus ab agno;
 At contra per inane volans de frugibus illis
 In terram redijt fugienti fumus olympo;
 Aut quod peiores domino sacrauerat, aut quòd
 Illi non gratum est animo quod prodit auaro.
 Inde Cain tamen insanas flammatur in iras
 Inuidiæ ducens illo de fonte venenum
 Vnde propinarat serpens; fratremq; cauendi
 Ignarum sæua mactatum cæde trucidat.
 Heu facinus, quò non miseros furiosa libido,
 Quò non ira, recens odiũ, & vis improba cogit?
 Quid meret innocuus frater? n um sanctior ille
 Quòd fuit, interim meruit? iam facta parentum
 Non est posteritas quòd quidquã accuset, & ipsi
 Flagitiũ addidimus; iãq; est quod callidus anguis
 Obijciat, si fors illum accusare velimus,
 Quod morimur; nãq; ad cumulũ p̄ma illa p̄pago
 Criminis, adiecit mortem; culpamq; parentum
 Inductam mundo (horrendum est id dicere) fecit
 Impietas scelus esse nouum, sic impie, sic tu
 Dire Cain primore nouum cæde inficis orbem;
 Pro qua perpetuas pœnas iam morte solutus
 Aeternumq; dabis, longe serpente nephando
 Deterior,

*Inuidia Cain
in Abel. Ge. 4*

*Abel mors.
Apostrophe.*

*Cain primus
mortis illa-
tor.*

Deterior, tua metimur si crimina, namq;
 Attulit ille necem nobis, non intulit, at nos
 Cœpimus adlatam; tu vero hanc primitus infers;
 Tanto illo peior, vitari publicus hostis
 Quòd potuit; tu priuatus nulla arte caueri
 Iam poteras; quis enim dilecto a fratre timeret?
 At vero nulla est hominis tam dira nephandi
 Culpa, Deus quã non animo clemente remittat,
 Si modo pœniteat facti; quod teste Caino
 Accipimus; quem tunc fraterna cæde madentẽ
 Non indignũ habuit (tanta est clementia) sese
 Corruptore Deus, quin blanda voce rogatum
 Frater vbi suus ille foret, facinusq; negantem,
 Arguit, & leuiter tanto pro crimine punit.
 Nã profugũ tantũ atq; extorrẽ ab vtroq; parẽte
 Longius amandat, uastafq; relegat in oras;
 Et iubet à patrijs confestim excedere terris;
 Hac etiam longe misero fœliciter in re
 Gratificans; grauior nã multo est pœna videri
 Inter fœlices, & pura mente beatos
 Victuro post supplicium, factiq; pudorem.
 Vtq; sit exilium leuius, comes additur vxor
 Fida reo forsan ne desperatio solum

Arriperet;

Pœna Cain.

Arriperet: tū etiā quæ duras pectoris ægri
 Molliret curas, & moto corpore fractum
 Sisteret amplexu, nulliq; obnoxia culpæ
 Et dominū votis & pura mente colendo,
 Eliceret quidquid possit fatis esse duobus.
 Sic multa extorres comitatur gratia: quorum
 Auxit multiplicans per nomina mille nepotum
 Progeniem Deus omnipotēs: regēq; Cainū
 Esse dedit populis, quos cingere mœnibus vrbes
 Erudijt, prælonga videns in tempora natos.
 Interea mœsto rursus grauis Eua marito
 Pensarat primū sancto iam pignore dānum:
 Reddideratq; iterum nata iam prole parenti
 Multiplices animi curas, & mixta labore
 Gaudia: Seth puero nomen fecere, vice Abel
 Quē dedit omnipotēs illis Deus: vnde secuta est
 Posteritas, cuius de semine prodijt Enos,
 Qui primus tacita lectus virtute sacerdos,
 Posse ciere pijs precibus votoq; potentem
 Sperauit, meruitq; Deum, populumq; secutum
 Imbuit æterni cultū seruare parentis.
 Cuius de serie pollens virtutibus Enoch
 Descendens, meritis etiam non impar auitis.
 Redditus

Gen. 5.

Seth.

Enos.

Enoch.

Reddītus in sedes patrias orbemq̄ beatum,
 Viuit adhuc, & habet vitæ iam regna futuræ.
 Hic iusti proauus Noe: sub tempora cuius
 Infecit totum studijs concordibus orbem
 Culpa frequens, vicijſq̄ sequens adiunxit auitis
Vita hominū breuiatur. Posteritas vicium: quapropter mille per annos
 Aut prope, maiores, quum viuere conſueuiſſent:
 Ne peruerſi hominū mores creſcentibus annis
 Augmentum acciperent, vitijs vt terminus eſſet.
 Maximavita hoīm luſtra ad duodena redacta eſt
Gene. 6. Namq̄ Cainigenū quū ſe coniuncta prophanis
 Damnaffet thalamis in peius prona iuuentus:
 In varium facinus ſuperum deſerta fauore
 Proſilit, inq̄ omnes currit temeraria lapſus.
 Tum Deus auerſo tā multa ob crimina mundo
 Confestim inſenſus voces erumpit in iſtas.
Nō permanebit ſpiritus meus in hoīe in æternum. Nequaquā poſthęc humana in gente manebit
 Spiritus ille meus: vitam nec proferet vltra:
 Viuere biſſenos decies contenta per annos
Gen. 6. Vita nocens hominum: quoniam terrena ſequuti
 Plus carnis quā mentis habent: ſic ergo ſeuera
 Aei conſtituit tempus ſententia certum
 Iudicis immoti: longæ ne tempora vitæ
 Criminis

Criminis augendi caussam præstare valerent.
 Flagitij quid enim iam non auderet iniqui
 Impia gens hominũ: nam magna mole gigãtes
 Monstra horrenda hominũ vario de semine nati
 Nil non audebãt: queis vna & maxima virtus
 Non fore ad extremum prauos: quos dira libido
 Crimen in oẽ trahẽs nullas sine sanguine noctes,
 Aut sine cæde dies vnquam ductare sinebat:
 Immemores iuris diuini, hominumq̃, suiq̃,
 Affectusq̃ p̃ij, natrumq̃, patrumq̃ suorum,
 Autorisq̃ Dei: tantũq̃ in crimina summa
 Processum est, hoies dominũ vt formasse pigeret:
 Vt peruersa etiam Deus ob peccata nocentum
 Criminis expertes animas conuoluere vellet:
 Atq̃ superfusis terras immergere lymphis:
 Rursus in antiquã mundo redeunte figurã.
 Vnus erat Noë iustus quem propter in iras
 Differret prodire Deus: quem vita fidelis
 Iam per quingentos immunem criminis annos *Noe p̃bitas.*
 Duxerat, & sancta degentem in lege probarat.
 Cui sic sancta Deus pandens archana reuelat.
 Iamq̃ hominũ vitij infectũ turpibus omnẽ
 Aëra cum terris in deteriora relapsis
 p Eluere,

Eluere, & tumido visum est submergere ponto:
 Vt dum cuncta ruens operit, iussusq; residit
 Gurgite præcipiti, pollutum diluat orbem,
 Implicitosq; hoïes: & quidquid viuere iussum est
 Causa hominũ, inflati conuoluat labe profundi.
 Sed quia tu solus cui cordi nostra voluntas,
 Deuotum sanctis duxisti legibus æuum,
 Peruersis semper voto meliore repugnans:
 Sic decretorũ moderabor iura meorũ,
 Vt mihi quũ iustas luerit gens impia pœnas,
 Purgatæq; orbis feces: tum dignius à te
 Incipiat mortale genus: summũq; parentem
 Te numerent populi posthęc qui tempora viuēt.
 Quadratis igitur trabibus contexta paretur
 Archa tibi, cubitis sed quæ sit longa trecentis;
 Lata quater denis denos super: aëra in altum
 Ter denis surgens: cubitali ornata fenestra.
 Insuper à læua ponatur ianua parte.
 Tunc calidũ bibula spirans cõpage bitumen
 Exploret tenues & vestiã vndiq; rimas.
 Quumq; triplex spaciũ discreuerit area duplex,
 Sic discernantur proprijs animantia nidis
 Ne violent permixta genus, cõmissaq; pugnent
 Confundatq;

Archa dilu-
 uij. Gene. 6.

Confundantq̄ cibos, quorum te condere par est

Tantum materiem: nam dispensata receptis

Ne desit, præstare meum est. Hæc mente fideli

Noe concipiens (nam animū sensumq̄ ministrās,

Velle & posse dabat famulo, quodcūq̄ iubebat.)

Iussu opus adgreditur, densas p̄sternere sylvas

Incipiens, atq̄ annosas proscindere quercus.

*Noe archam
aggreditur.*

Admittunt luci radios, vmbriq̄ leuatur

Campus, & æquæuo spoliantur robore valles.

Sed quum tam multo fuerit properata labore

Summa operis cœpti centum differtur in annos,

Vt bona vita sequens, vitæ delicta prioris

Emendet, mutetq̄ feros gens impia mores.

O miseri quos tam iustæ dilatio poenæ

Plus facit esse reos: nec iam pro crimine tantum

Præterito, at longe grauius plectentur, ob ipsum

Temporis indulti spaciū, veniamq̄ neglectam:

Quum testaretur se parcere malle reuersis

Tempore dilato dominus. Iam mole peracta

Machina constabat laterum compage capaci

Diffugiū quod supremum pater ipse pararat

Naufragiis natura tuis, rapidisq̄ fluentis.

Tum Deus è celso famulum dignatus olympo

p 2 Voce

Gen. 3.

Voce monet Noë summum iam tempus adesse;
 Condere se latebris, natos cum vxore, nurusq;
 Eripere instanti exitio, mortisq; tenebris:
 Cunctaq; viuificis animalia reddere claustris:
 Siue ea terra fouet, seu clarus sustinet aër,
 Singula de mundis septena, & singula bina
 Ex his quæ sacris minus apta, immūda vocātur.
 Nec mora fit, qui dquid conuexo cardine cœli
 Nascitur, ignotum diuersis partibus orbis,
 Quod stupet Eous, quod pallidus horret Iberus,
 Australis *Libyæ* calidis quod nutrit harenis,
 Scindit Hyperboreas miro quod lumine noctes
 Festinat trepidans: & apertæ immergitur arcæ.
 Diluuium dicas iam præsensisse, Deoq;
 Authori parere suo: & pecudes ratione carentes
 Plus quàm imprudentes homines ratione valere,
 Et si nil sapiunt. Ergo omni semine vitæ
 Prægravidā vt primū claudī Deus imperat archā,
 Nox ruit, & subitæ cœlum obduxere tenebræ,
 Effusoq; cadens terras ferit aëre nymbus.
 Gen. 7. Et furit, & toto pariter defauit in orbe.
 Nec satis excidio est, qui nubibus effluit imber:
 Antiquæ laxantur aquæ, iamq; æthere aperto
 In nubes

Diluuij de=
 scriptio.

Gen. 7.

In nubes vacuas cœlum pluit: & referata
Defluit in lymphas mundus cœlestis abyſſo:
Atq; nouos pandit fontes torrentibus æquos.
Dumq; vno immixtum raptim se gurgite iungit
Quod cœlũ, quod terravomit, quod nubila fūdũ,
Iuuoluit mersos mixti s cultoribus agros,
Implicitosq; greges stabulis, cum ciuibus vrbes,
Obruit inter aquas: populiq; natante ruina
Nulla manet rerum facies: tegit omnia flumen:
Crescendoq; suum perdunt & flumina nomen.
Mox etiam cursum, nullis satiabilis vnquam
Annibus oceanus: tam magna mole ruentes
Iam perſentit aquas: aucto quas gurgite maior
Pellit, & in cumulum redeuntes surgere cogit.
Donec contractis æstum attollente profundo
Vndiq; littoribus summo se circite iungit
Fluctus, & oppressis concurrunt æquora terris.
Et iam terquinis super omnia celsior vlnis
Archia ferebatur: namq; hæc mensura supremos
Excessit montes, cum quadraginta diebus
Vnius pluuiæ furor, & mors vna fuisset.
Ter quinquagenis dehinc solibus aëre sudo
Conſimilis ponti modus & mensura remansit.

p 3 Dum

Dum pater omnipotēs iam dudū in carcere gētis
 Conclusæ miserens, terris abscedere magnum
 Paulatim iussit pelagus, sensimq̄ relabi:
 Ne raptim fugiens terras subuerteret omnes:
 Et stabilem in sedem tellus vt sicca mearet.
 Deniq̄ diffuso planus mox aëre vertex
 Prodere se cœpit: pedetentim & summa videri
 Posse iuga, ac planos scopulis descēdere fluctus:
 Cumq̄ residenti sensim prorumpere sylvas
 Aequore, & occultos paulatim surgere colles.
 Iamq̄ niger patula speculator missus ab archa
 Aëra reppererat placidum, prædaq̄ reperta
 Non iam curabat consueta in claustra reuerti:
 Ergo emissa semel vitali è sede columba
 Nil referens certi, rursus dimissa reportat,
 Paciferæ frugis paruum libamen oliuæ.
 Tantus ad indiciū hoc magni cū laude parentis
 Captiuūm fletus, quo se gaudere reuelant
 Exoritur: quantus muris quū victor acerbus
 Insultat subitum obsessis, si forte feratur
 Auxilium: quantus quū iudice missa modesto
 Addictos rursus vitæ sententia reddit:
 Quantus in ambiguū funus quū vita recurrit

Inter

Inter lugentum lachrymas & gaudia fletus:
Postea quā rursus speculatrix arua patere
Nunciat, hoc ipso terris quòd missa receptis
Non redijt, tædet pigras perferre latebras:
Et iuuat ad cœli ventos spirare patentis:
Atq; animam ætherio laxatam pascere sensu.
Sed nulli claustro fas est exire patienti,
Donec relliquias illuc qui iusserat orbis
Ingredier, iubeat sacris excedere claustris,
Cœlitus admonitum fida cum coniuge Noë,
Cūq; domo, & natis pariter nuribusq; pudicis:
Et noua deductis iterum dare rura colonis:
Cunctaq; succidua seruata animantia proli,
Iam captiua diu claustris emittere apertis,
Quæ bonus humanos opifex seruarat inuisus:
Quæ postquā data porta, ruunt: pars aëra pennis,
Pars saltus, syluasq; petunt: pars merfa cauernis
Infoditur, patulis: terræ pars libera campis,
Exultat siccis, & prato vernat aperto.
At vero mundi sortitus regna secundi
Cuncta oculis Noë lustrans, ac mente capaci
Accipiens, animumq; volens saturare replendo:
Cuncta haurit, rapido perlustrans omnia visu.

p 4 Miraturq;

Miraturq̄ nouum solito fulgentior orbem
Tum mage sol rutilus; ridet maiore sereno
Læta poli facies; & desperata virescunt
Fœtibus arua nouis; sed adhuc versatur imago
Ante oculos, tantæ semper memoranda ruinae,
Inter aquas quid pertulerint: quid munere sacro
Non etiam tulerint, fremeret quã verbere sæuo
Pontus; & illisfas contemneret archa procellas.
Cumq̄ suis Noe quã prompta & lata reuoluit
Se circum summi fuerit largito patris.
Cogit & attonitos mirari ac voluere secum,
Vnde tot esca animis toto suffecerit anno:
Quis potus, namq̄ hoc constat si cætera vitæ
Suppeterent, clausos dum fluctuat archa perire
Inter aquas potuisse siti; nisi rector olympi
Humano prorsum auxilio, donoq̄ carentes
Sustinuisset, eo quo condidit omnia nutu.
Ille etenim longe perituros carcere noctis
Affectu lucis spolians, virtute repleuit.
Ille vt tam segnem possint perferre quietem,
Infudit pigri placidum torporis amorem:
Iam quid enim nõ omnipotēs sua dextera possit,
Qui gelidi raptim mersos sub gurgitis vndas
Quum

Quñ visum est ardere facit: flāmasq; sub ipsas
 Algere inuectos: & qui nunc tempore paruo
 Posse perire homines docuit mergentibus vndis
 Ostendet flammis atq; vndis posse renasci.

FINIS LIB. SECVNDI.

CLAVDII MARIIVS

ctoris Oratoris Massiliensis com
 mentariorum in Genesin

LIBER TERTIVS.

Alia mente gerens venturaq; secula *Gene. s.*
 cernens

Nō prius officij quidquā seruat⁹ inire
 Cōstituit: quā sacra Deo laudesq; re
 pendat,

Gratesq; euaso referat discrimine Noë.

Mox niueo sacra exurgunt altaria saxo:

Agnouitq; hæc prima recens altaria mundus:

Antea totus enim conuexo tramite cœli

Templū mūdus erat, tū dudū ad sacra paratis

Affuit è gregibus septenis hostia præceps:

Seu volucrū ex specie, mollis quas sustinet aër:

Siue ex ijs quæ terra parit: nā septima quæq;

Aris sternuntur deuota animalia sacris,

p s Aethereo

*Primū altare
 Deo sacrū.*

Aethereo tūm mox ignis demissus olympo
 Libat odoratos ad sacra altaria foetus:
 Ambrosiumq; Deo flagrant holocausta vaporē.
 Et quanquam nostri nil muneris indiget ille
 Deo placent
 nostra mune Totius mundi dominusq; Deusq; suorum
^{ra.} Attamen officijs venerari & munere gaudet:
 Qui lymphis tandem sic Noe affatur ademptis:
 Et si parua fuit tanto pro crimine poenae
 Vltio, vindicibus pluujs, caeloq; refuso
 Tot scelerum damnasse reos, sedemq; nocentem
 Terrarum mage diffuso purgasse profundo:
 Non tamen offensi feriemus verberare tali
 Vltius mortale genus: quāuis ruituras
 Per variū facinus, per crimina pristina rursum
 Humanas mentes videam, gentesq; profanas:
 Non tamen interea cessabit dextera vindex
 Supplicia iniustis quę reddat, praemia iustis.
 Vos igitur quos vita probat iustissima nobis.
 Crescite & Crescite securi, et foecunda prole referte
 multiplicami Arua, nouosq; greges longis distendite terris:
 ni & replete Seruabunt elementa vices, cunctisq; diebus
 terrā. Gen. 9. Sparsis seminibus reddetur debita messis.
 Curret opus mundi compar, discordibus horis:
Aestati

Aestati certabit hyems: ac tempora librans
Veris & autumnii fugiens replicabitur annus.
Vosq̄ (quibus regnum solidi permisimus orbis)
Tota tremet, metuetq̄ ampli substantia mundi.
Imperium ecce damus vobis res prorsus in omnes:
Totq̄ inter species rerum quæ sponte mouentur
Carnea membra quidem vestros largimur in usus.
Quanquam interdictum vobis a sanguine viui
Esse volo: quæ si quisquam ederit, haud secus acris
Illum iudicij plectet sententia: quam si
Hauerit humana fluidum de cæde cruorem
Quem repetam semper vindex, adeoq̄ requiram,
Ut mihi non solus pendat rationis habundans
Supplicium, sed bruta etiã, cruor omnibus æque
Sit sacer humanus: verum ne postea quisquam
Diluuium metuat, tali sit foedere tutus.
Quum leuis in nebulas pedes se verterit humor,
Et nigras cumularit aquas incõcaua nubes,
Effundam radios, & pulchrum circite summo
Arcum componet mihi solis imago recuruum:
Pingentem connexa poli, qui luce colores
Exhibeat varios, & in aera dissipet imbres.
Quod sibi venturi specimen præsumere signi
Posteritas

Posteritas secura potest; vt fœdere tali
 Post hæc diluuium credat non esse timendum.
 Talibus attentis imperiis cū cōiuge Noë
 Post habitas domino grates, laudesq; repensas,
 Certatim & limo dulciq; vligine læta
 Arua pater natiq; simul, queis firmitus æuum,
 Mox subigunt rastris, & semine rura maritant.
 Tum vere effusis latè densissima campis
 Herba virens, flauas quū durauisset aristas,
 Solis ob ardores in frugem lacte gelato
 Reddit multiplicem cumulado fœnore messem.
 Et noua prægrauido iam palmite vinea, diti
 Luxuriat fructu, torta q; ex arbore nectar
 Parturit, & duro nascentia pocula ligno.
Noe inebriat
tar. Forte Deo Noë celebrabat lætus honores
 Indulgens sacris epulis, vinūq; propinans
 Prima è vite nouū; quo demum largius hausto
 Hinc alto grauidus somno mēbrisq; solutis
 Non bene cōposita quū veste iaceret, humiq;
 Prostratus spectanda daret genitalia natis
Cham iniqui
tas. Mēbra suis; vni tibi Cham deterrime risum
 Mouit origo tui; nec iam peccasse fat vni
 Esse tibi credens, fratres aspergine culpæ
 Contendis

Contendis maculare tuæ: sententia multò
 Quos melior, meliorq; animus detecta parentis
 Obiecta docuit cēlare virilia palla:

Nam patrium auersis manibus texere pudorem
 Sem simul atq; Iaphet, tali dignissima patre
 Pignora, quos ideo fratris dedit esse minoris
 Iure pater dominosomno vinoq; solutus.

Qui mox natorum euigilans benefacta suorum
 Et Cham demeritum tali mercede rependit.

Cham tu inquit, maledictus eris, seruusq; tuorū

*Cham seruus
 fratrum effi-
 citur.*

Aeternum fies ventura in secula fratrum,
 Sem vero benedictus erit: fratremq; minorem

Participem secum cōmuni sede bonorum
 Efficiet, quorum late possessio currat.

Hæc fatus senior quum iā decurreret annos
 Mille minus decies quinos: in pace quieuit.

*Mors et anni
 Noc.*

Interea domini dum sancta in lege vigeret
 Posteritas multis iamq; aucta nepotibus, & se
 Cœlorum ac terrę domino cōmitteret vni;

Tunc sanctis hominum parebant omnia iussis:
 Terra grauis, liquidum pelagus, vegetabilis aër.

Non opus arte illis, cœlesti namq; magistro
 Omnia discebant: sed postquā in crimina mūdus
 Exijt

CL. MARIi VICTORIS

Exijt & late vicijs sese abdidit imis,
 Perdidit insigne hoc munus dānata propago:
 Oblitamq̃ Dei plures effingere diuos
 Non puduit: tanti est supremi obliuio patris.
 Tum grauis inuentor læti cessare capacem
 Fraudis materiem non passus, cuncta maligno
 Subdidit arbitrio, quo fatum induceret orbi,
 Suaderetq̃ Deum vel iam non esse, vel ista
 Inferiora huius cōtemnere munia mundi.
 Ergo res hominū cunctas euentaq̃ rerum
 Quæ domino fuerat par assignare supremo,
 Assignare vagis persuasit subdolus astris:
 Atq̃ auium spectare fibras, motusq̃ volantum,
 Et studio ingenti magice scelus intulit artis.
 Et plures ^{creare} Deos, idolaq̃ muta
 Aut magis idolis latitantem semet in ipsis
 Suasit adorari: multo mage dignus aduri.

Nemroth. Inq̃ nephanda prior descēdit crimina Nemroth
 Impietatis apex, Cham seruo è semine natus,
 Mole & mēte gigas, Babylonia regna gubernās
 Persarum hic animos capiens venator iniquus,
 A veris domini sacris traduxit ad ignem.
 Nec modo plus æquo cupidis hac arte sagaci

Ille

Ille caput scelerū, mundi infensissimus hostis
 Illusit curis hominū, sed mentibus ipsis
 Irruit: & sensus penitus descendit in omnes:
 Mox & in affectus: nā quū patris vnica proles
 Spem generis læto secum traxisset accerbo
 Infœlix Nem roth lachrymas noctesq̃ diesq̃
 Continuans hebetiq̃ trahens plangore querelas
 Dū furit, & raptum quærit per singula natum,
 Effecta mœstum solatur imagine luctum:
 Et pario effectā filij de marmore formam
 Credidit infœlix incluso viuere sensu:
 Et questus audire suos, mox inde dicatis
 Erectisq̃ aris diuinos addit honor es:
 Inq̃ loco iubet esse Dei, tum protinus omnes
 Amplexę gentes scelus hoc, crimencq̃ sequutæ,
 Pro dñs queq̃ suis charos habuere parentes.
 Post etiā simili reges in honore locarunt
 Dixeruntq̃ Deos: quorū sub nomine mendax
 Gracia, dum veris falsa insinuare laborat:
 Addidit obscuras vanis rationibus vmbas,
 Excusans tumulos atq̃ indita nomina bustis:
 Donec per species sese dementia cunctas
 Proderet, & minimis rebus mēbrisq̃ pudendis
 Nomen

Initiū Idololatriæ.

Nomen inane Dei mundo ridente daretur:
 Talibus errorum falebris fomenta daturus
 Ambigua inuentor læti responsa ciebat:
 Vfus ad insidias aut igni, aut fonte calenti,
 Aut terra ex antris ventos spirante loquaces:
 Et falsum vani sibi nomen Apollinis indens.
 Talibus à domino gentes trux ille remotas
 Captabat laqueis, quò ducens quumquæ volebat:
 Tanti est à sancto domini discedere cultu.
 At vero egressi vnde sumus, redeamus ad illam
 Maiorum seriem: quæ paucos aucta per annos
 Vsq; adeo excreuit, quòd mox oriente relicto
 Inde nouas alio compulsi quærere sedes,
 In campum (Semnaar veteres dixere) patentem
 Perueniunt: quumquæ his etiam discedere terris,
 Cogitur, in varias partes spargenda iuuentus:
 Coepit in hæc mœstas tristissima verba querelas.
 Heu quam non certus vitæ status ordine coepto
 Fert homines: quàmquæ ignaros vel p'spera fallūt
 Per varios casus: quàm voti summa petiti
 Tendit in aduersum: iam nos (si dicere fas est)
 Quòd sperata patrū precibus numerosa nepotū
 Creuit turba, piget: quod iam spargēda per orbē
 Exilio

Gene. 11.

Exilio cumulata manus, perituraq; longe
 Finibus a patrijs; nos ergo siccine tandem
 Longa pauperie defecta, inhonoraq; mēbra
 Ignotis dabimus passim tumulanda sepulchris?
 Nec saltem miseri tumulis claudemur auitis?
 Nullaq; erit nostri post mortem fama superstes?
 Quare agite ò iuuenes dū vires turba ministrat
 Quæ vobis superest, quæ finem nesciat vllum
 Egregiam æternis famā dimittite factis:
 Urbem condamus; cuius sub mœnia turrem
 Vsq; attollamus, donec pingentia cœlum
 Sidera, & excelsi conuexa attingat olympi.
 Nescia posteritas vt nos hinc orbe relicto
 In cœlum migrasse putet; sic mota iuuentus
 Contemnunt cautes, & quidquid monte reciso
 Defluit; ac domitæ fictos de viscere terræ
 Constringunt igni lateres, operisq; futuri
 Materiam proprio malunt debere labori:
 Hanc interstratū sic neçit vtrinq; bitumen,
 Vt solidas simulent circumdata mœnia cautes.
 Mox turris properata subit, mox vertice nubes
 Transilit, ac fruitur cœli propiore sereno.
 Tum pater omnipotens cœlesti voce senatum
 q. Congregat

Molitio tur-
 ris Babel.

Congregat angelicum: turbęq; infana superbe
 Facta stupens, isthęc regni consortibus infit.
 En terrena phalanx quo iam temeraria pergit
 Cernitis, & quantos imprudens tendit in ausus.
 Mortali quę structa manu contigere cellos
 Credit posse polos, & ad æthera ducere nostrum.

*Nemo ascen-
 dit in cœlū ni-
 si qui de cœ-
 lo descēdit fi-
 lius hominis.* Quū nemo indutus terreno corpore cœlum,
 Ascendat, nisi qui cœlo descenderit alto.
 Sed quia gens vna est, eadē quoq; forma loquēdi
 In cōponenda persistent turre: nec ante
ioan. 3. Desistent quam mutua opus consensio cœptum
 Finierit: tanta est humanæ infania mentis.
 Ergo agite, (vt vetitū norint qđ posse negatū est)
 Iam descēdamus, tumefactaq; corda superbo
 Consensu varij turbemus vocibus oris:
 Vt quod peccarunt concordis crimine mētis,
 Confusæ damnet melior discordia linguæ.
 Dixit, & intentos operi molemq; leuantes
 Mentibus attonitis subiecta obliuio primum
 Intrat, & ignotæ subijt perfectio linguæ.
 Increpitant operis studio cessante magistri
 Cunctantes socios, sed vocem nemo remittit
 Non intellectis, quod si quis tentat, inane

Sibilat

Sibilat, aut rupti fremitu sermonis anhelat:
 Sic vanum prava susceptum mente laborem
 Destituit frustrata manus: iam nemo propinquū
 Nemo patrē sequitur: quēquiscq; intelligit, addit
 Adglomeratq; sibi, sociumq; adiungere curat.
 Dumq; perit diuisa huius cognatio gentis,
 Gentem lingua facit: sparguntur classibus æquis *Prima gētū
dispersio.*
 Diductasq; petunt vario sub sidere terras.
 Haud aliter volucres campi per mollia plana
 Quas gregibus mixtis errare & quærere victum
 Persuasit secunda dies, quum nocte propinqua
 Frondea tecta petūt: exempto cum grege turba
 Vulgus quæq; suum sequitur, rapidoq; volatu
 Miscetur similis qua duxerit aut color, aut vox:
 Sic tunc in partes populus se dissecat vnus:
 Et species fit quæq; genus, longeq; remotis
 Confidunt terris, atq; orbem gentibus implent
 Nec tamen hoc sacri (quum sit sua poena nocētū)
 Muneris est vacuum: nam quamuis vltio iusta
 Hæc fuerit, quos non tetigit reuerentia cœli
 Quæ sedes propria est mundi rerumq; parentis,
 Vt nec se agnoscant verba inconsueta loquētes:
 Attamē id multū q; raptō hoc fœdere cautū est
 q 2 Ne

Ne quam paucorū attulerat persuasio culpam,
 Cunctorum assensu rursus contingeret omnes:
 Et faceret cōmune nefas: ne praelia dura
 Et rabido populis mors arcessenda furore
 Bellum illis ciuile foret: sic profuit illis
 Inq̄ bonum versa est primæ diuisio linguæ.
 Quāquā nec prorsum sublata Hebræa loquendi
 Consuetudo fuit: quum tunc permanserit oris
 Hebræi sonitus, sermoq̄ antiquus, in illis
 Qui culpæ expertes pars non iniusta fuerunt
 Natorū quos Sem genuit, custodia iusti
 Quos tenuit: dominicq̄ etiā reuerentia summi.
 Sed postquā toto dementia percita mundo
 (Ut taceam magici scelus intolerabile monstri)
 In truncos & saxa etiam duricq̄ metalli
 Arte cauas species, & cassas luce figuras
 Impegit mortale genus: mentesq̄ supernis
 Intentas fregit: terræq̄ addixit inertī,
 Conuoluitq̄ simul fœdæ contagio labis,
 Non secus æthiopum feruentibus excita terris
 Nubila, morborum corrupto tramite cœli
 Dum currunt, quisquis percussus fulmine læti
 Ingemuit, simul ipse ruit, quicumq̄ cadentem
 Conspexit,

Conspexit, cecidit congestaq; funera passim
 Dira lues strauit, camposq; reliquit inanes.
 Sic tunc præcipiti complexos mole furoris
 Ne nihil infectum toto dimitteret orbe
 Cōprendit repetens, quos iam dimiserat error.
 Donec Chaldæi generis de semine Thare
 Vir iustus metuensq; Dei cum stirpe suorum
 Urbem aliam moresq; nouos, sedemq; requirens
 Mansit in Assyrijs demū nouus accola Carris.
 Qui quadragenis lustris vbi vixit & vno
 Infaustam hanc vitam foelici morte redemit.
 Huic meritis patrē & sanctis virtutibus æquans,
 Aut longè superans, successit filius Abram.
 Vir cœlo dignus, nam primo a lumine vitæ
 Verum mente Deum venerans, gentilia sacra
 Auersatus erat, quē postquā morte parentis
 Iussa sequi iam posse Dei, sine fraude liquebat:
 His dominus famulū meritis dignatus adire est.
 Quādoquidem toto te solum inuenimus orbe
 Quem sincera fides iuuat, & reuerentia nostri:
 Linque procul sedes patrias, terramq; nocentem,
 Pollutamq; domum: cognatio tota prophana est
 Et fugienda tibi: terræ melioris in agros

Gen. 11.

Abram.

Gen. 12.

Egredere de
terra tua &
cognitione

q 3 Meduce tua. Gen. 12.

Me duce peruenies: ne sis pars gentis iniquæ
 Qui sanctæ caput esse potes: tum sacra dicabo
 Quæ maneant benedicta tibi, nomenq; p omnes
 Magnificū reddā populos, bona cuncta repēdēs:
 Et benedictus erit tibi qui benedixerit: at qui
 Qui maledicta tibi conuiciaq; ingeret, ille
 Confestim maledictus erit, benedictio per te
 Spargetur tribubus cunctis, æuoq; futuro.
 Dixit, & imperiis mentē quæ pareat indit,
 Promissisq; pijs credat, mora nulla repente
 Dicto intercedit domini: sed protinus Abram
 Cū gregibus varij generis, famulisq; paternis,
 Coniuge' cū fida, chari cum pignore fratris,
 Cui Loth nomen erat, digressus, limite recto
 Ignotum sibi carpit iter: mollissima lætas
 Præbent arua vias, blandumq; fauētibus austris
 Arridens nullis turbatur motibus aër:
 In Chanaam terras & regna vberrima Sichem
 Donec perueniens, didicit sobolicq; sibiq;
 Isthæc in sortem imperij cessura futuri:
 Vnde Deo supplex deuotas extruit aras,
 Et veteres reuocās, cultor nouus auget honores.
 Inde petit Bethel sedes quæ lecta beati

Hospitijs

Hospitijs sacrata Dei; cunctasq; superbis
 Excessit meritis terras, quandoq; secundo
 Post cœlū numeranda loco; nam sede superna
 Dignior ista Dei, quæ pignus lege salutis
 Emissum mundo tantum mirante paratum,
 Exciperet visa est, hominemq; remitteret astris.
 Hic quoq; solennes Abram pater extruit aruis.
 Et linquenda nouis habitacula ponit in *aruis. aras*
 Namq; fame rursus sedem mutare coactus
 Castra mouet, totāq; domū, famulosq;, gregesq; *Abrāi Aegy*
 Secum agit, & rebus cōmercia iusta rependens *ptū trāsitus.*
 Intrat in Aegyptum; & Sarai appellare sororem *Gen. 12.*
 Mauult quàm vxorē, ne barbara pectora sancti
 Hospitis, in cædem stimulet furiosa libido.
 Vnde & mox Pharaο radiantis imagine formæ
 Ictus inardescit, thalamosq; & fœdera certa
 Lege parat; longos isthæc connubia in annos
 Ducturus, ni longè aliter disponderet ille
 Autor coniugij; cui quū minus ista placerent
 Ecce pauor regi mersa formidine mixtus
 Ingruit, & subito quatit improba corda tumultu;
 Exterretq; animos niger horror & iplicat artus.
 Vt rex sacrilegæ gentis tam tristia vota

q 4 Sentiret

Sentiret damnasse Deum, qui tale profecto
 Consiliū infudit famulis, vt barbarus hostis
 Esse virum Sarai securum agnosceret Abram,
 Quū foret expertus quā nō impune prophano
 Appeteret ferro, quā nec viduare liceret.

Sponte igitur nulla violatam labe marito
 Reddit, & ingent i cumulatam fruge remittit

In Sichem, Bethelēq; suā: quo deinde recepti
 Cum gregibusq; domoq; pater, cū cōiuge salua,
 Exercent campos, & pinguiā pascua late

Gene 13. Immixtis carpunt gregibus: dum iurgia crebra
 Inter pastores patruī nata atq; nepotis:
 Dum non sufficerent capiendis arua duorum
 Armentis angusta nimis: plenissimus ergo
 Abram iustitiæ atq; obseruantissimus æqui
 Quò dirimat lites, & iurgia tollat auara,
 Vt natu maior, concessos diuidit agros:
 Iunior elegit quā dulcibus vndiq; fusis
 Rura maritat aquis, ripisq; vmbtantibus Inter
 Labitur, & teretes saltus Iordanis amœnat.
 Ergo quò fugiat pastorum iurgia ab Abram
 Declinās, iūctos Sodomæ Lothi migrat in agros.
 Quū Deus hac Abrā mœsti spe pectora firmās,
 Ne

Ne mouearis ait fratris quòd prole relicta
 Nunc solus videare tibi: innumerabile vulgus
 Tu mihi solus eris, populiq; idem autor amici
 Suspice quadrifidi partes intentus ad orbis:
 Inspice nunc austrum versus, septemq; triones,
 Quà sol exoritur, quà vespere concidit imo,
 Hæc tibi met, proliq; tuæ, populisq; tuorum,
 Concedam, æternos illis habitanda per annos.
 Queis tu etiam terris longè lateq; fruaris:
 Surge, & quid pateat gressu prius hospite Iustra.
 Hæc ait. Ille libens paret sedemq; relinquens
 Emigrat, Chebronq; subit, subq; ilice nigra
 Ad Mamre querceta pater tentoria figit:
 Hic quoq; solennes domino struit & colit aras.
 Interea magno circum turbante tumultu
 Hostis adest, auidus, varia quem dote referta
 Sollicitat tellus, campis illisa resultat
 Vngula, & effusis errat populator habenis
 Aduersum Sodome, piguissima pascua gentis:
 Loth vero portis cum rege erumpit apertis,
 Et vicina manus regum socia arma ferentum,
 Secū equites peditesq; trahunt, distenditur agmē
 Confligunt acies pariter, sternuntq; caduntq;:

Chebron He
 brei vulgo
 Hebron.

Gen. 14.

q s Sed

Sed turpis Sodomæ luxu emollita iuuentus
 Ut rursus exarsit repetitus clamor in iras,
 Vertunt terga metu: rapido pars mœnia cursu,
 Pars montes, sylvasq; petunt, pars septa cateruis
 Porrigit ignauas ad tristia vincula palmas.
 Ut vero patruus captum Loth audiit Abram,
 Non fletu, quid enim fletus conferret inanis?
 Sed virtute parat fratri succurrere capto.
 Instructos igitur tercentum deligit omni
 De grege bisq; nouē famulos, quos añ præeūtes
 Insequitur sensim, quā lentum prodidit hostem
 Tendere præda grauis: quorum de nocte silenti
 Corpora (confluctu dum iam languentia duro
 Irrigat, & fessos dulcis sopor alligat artus)
 Aggreditur, nil venturum sibi tale putantum:
 Ut quum ieiuni rabies vesana leonis
 In pecudum saltu penetrauit septa volucris,
 Et dente atq; pede exanimat, cupidamq; vorandj
 Ira famem superat, dum meta doloris acerbi
 Iamq; ouibus vacuas effecerit vltima caulas.
 Haud secus ille duces somno vinoq; sepultos
 Stertentescq; Abram populos, regescq; trucidat
 Sic tamen vt nullus confundat castra tumultus,
 Nemo

*Abram victo
 ria. Gen. 14.*

Nemo gradū sentit, nisi quē mens deficit & vox.
 Nemo sonum cædis, nisi quē mors excitat audit.
 Sanguine cuncta madent: sicco resoluta sereno
 Tellus tabe coit, gressumq̄ morante cruore
 Lubrica stagnanti titubant vestigia campo.
 Nec tamē omne animās gladijs occūbit apertis,
 Seruantur prædæ: tanta est moderatio iusti
 Victoris: reliquos sparsit fuga turpis, & agros
 Vsq̄ Damascenos instans formido sequuta est.
 At victor tanti nil motus laude triumphī,
 Inter equos, pecudūq̄ greges, populūq̄ receptū,
 Aut captum, gazasq̄, (auido quæ pōdere victos
 Victoresq̄ mouent) nil prorsus concupit horum
 Magnificus, sed enim tanta inter gaudia mitis
 Et varios hominum reputans sub pectore casus,
 Omnes omnino prædas, & præmia belli
 Direptis passim populis, regiūq̄ reseruat:
 Non sibi se pugnasse docens!, decimam tñ offert
 Hostibus excussæ que vera est hostia prædæ,
 Melchisedech, vinumq̄ & panē: ab cede reuerso.
 Melchisedech rex ile Salem, qui munere tali
 Mystica præmisit summi libamina Christi:
 Cuius de manibus sumens ecclesia corpus
 Viuificum

Melchise-
 dech Christi
 figura.

Viuificum panem, cœlesti pota cruore est.
 At vero hostili redeuntem è funere lassum,
 Omnipotens verbis solatur talibus Abram,
 Quandoquidē nullis cupidum te præda subegit
 Illecebris, præcium fidei, mercesq; laborum
 Mecum plena tibi est: tecq; & tua cuncta tuebor,
 Hæredi seruanda tuo, quem germine sero
 Progenitū, magè multo etiā pius autor amabis.
 Nil est quòd metuas hæres tuus ille Damascus
 Ut fuat, ipse tuo cernes de semine natum:
 Accendat cuius patrios infantia sensus:
 Suspice conuexum quàm denso lumine cœlum
 Picta nocte micat: quantis congesta premantur
 Sidera sideribus, numerū quæ obiecta recusent:
 Seminis hoc exemplar habes, stirpisq; futuræ
 Multiplicis formam. Sic fatus finit: at ille
 Credidit, & nudæ fidei consensio sola
 Plenam ad iustitiæ & meriti reputata coronā est.
 Atq; adeò hîc Abrā tāta mercede docemur,
 Quanti sit meriti diuino credere Verbo:
 Demeriti contra quanti non credere: namq; vt
 Credidit hac rursus diuina voce meretur
 Solari: omnipotens dum verbis incipit istis.

Ille

Ego ptector
 tuus sum &
 merces tua
 magna nimis
 Gen. 15.

Credidit
 Abrahā Deo
 & reputatū
 est illi ad iu-
 stitiā. Gen. 15.

Ille ego sum Deus ac dominus, qui teq̄ tuosq̄
 Chaldæa de gente tuli, tandemq̄ paternis
 Exceptum vicij, terra meliore locavi:
 Vt de te genitus populus meus arua beata
 Incolat, & seriem longè lateq̄ propaget,
 Gentibus expulsis, quas fœdo errore parentum
 Sacrilegas ritus olim fecere prophanis:
 Quod cūctabūdis nimium quia credere differs,
 Trinam sume mihi trina iam fronte iuuenecam,
 Cum qua par anis blando grege lecta capella,
 Aequæuiscq̄ aries, nostro mactetur honori:
 Casta quoq̄ humanæ turtur coniuncta colūbe.
 At verò volucrum non sentiat hostia ferrum:
 Tantum intermediis pecudes discindere cura:
 Quas sic diductas mundis distinguito arenis,
 Vt membris coeant altrinsecus æmula membra.
 Dixit, at ille Dei monitus seruare libenter
 Assuetus, raptim properat mandata patrare:
 Sed quum dispositam quo iussa erat ordine, terre
 Strauisset seriem, subito manus ingruit atra
 Importunarum prædam infectata volucrum:
 Quæ ne cōtactu violarent sacra prophano,
 Vndiq̄ sollicitus cauet, & circumspicit Abram.
 Sed

Ego dominus
 qui te eduxi
 de Hur Chal
 deorū. Ge. 15

Sed quū opere attonitum tanto, nec sole cadente
 Vinceret officij moles tam magna recepti:
 Ecce niger terror, tremor horridus, & sopor intrat
 Nuncia iussa ferens, venturaq; secula formans.
 Credo, videbatur septum sibi cernere nilum
 Hebrææ gentis populo, serosq; nepotes
 Ingentemq; supra numerum cognoscere turbas:
 Inde truces motus, deductaq; castra suorum,
 Transmissū pelagus, sed gurgite merfa pfundo
 Agmina naufragiū nulla cum classe sequutum:
 Ereptosq; mari Hebræos, dehinc tota beatæ
 Regna Palæstinæ populo patuisse reuerso.
 Talibus attonito visis non defuit almus
 Interpres, prænosce tuos, sobolemq; tuorum
 Inquit, in externis per secula quattuor agris
 Niliaci illius sensuram dira tyranni
 Imperia: at quū tot peregrina expleuerit annos:
 Seruitio eripiam, gentemq; vlciscar iniquam.
 Et reddam terris blando quas gurgite cingunt
 Nilus & Euphrates: sed quū peccata nocentum
 Gentis Amorrhææ populiq; hæc regna tenentis
 Explerint summam scelerū; digniq; paternis
 Sedibus expelli fuerint; at tu tamen ante
Longæuo

Longeuo foelix decedens limite vitæ
 Ploratus natis cum pace & munere nostro
 Ad sanctos migrabis auos; sic fatus, & alto
 Quū iam nox terris densas induceret vmbra
 Signū è monte dedit, confestim fumeus istic
 Apparet clibanus, lampasq; ignita videtur:
 Tum sacras epulas mediūq; inuecta paratum
 Precipiti cursu delibans flamma vorauit.
 Interea certus regni prolisq; futuræ
 Munus adire patris cupit Abram; casta sed vxor
 Abnuīt officium, quod inanem effoeta senectus
 Iamq; vterum sibi fecisset; sed dulce mariti
 Pignus spemq; nouā quacuncq; ex pellice fusam
 Esse suam credens, famulam (cui iunior ætas
 Agar nomen erat, tellus Nilotica origo)
 Subrogat in thalamos, p̄cibusq; adgressa maritū,
 Seruili semen concredere perpulit aluo.
 Ast anima vt primum suscepta viuere sensit
 Agar ventris onus, fastu tumefacta superbo
 Despexit dominā; & dominā cui matris amorem
 Debebat, causamq; sui furiosa tumoris.
 Recte igitur flagris hanc vir iustissimus Abram
 Coniugis addixit; quorum magis acta pudore
 In deserta

Gene. 16.

Abrā Agar
cognoscit.Agar insolē
tia.

Agar fugit. In deserta procul secretacq̃ lustra ferarum
 Abditur indignans, quã exul nec spernere cessat:
 Sed rursus obsequio priuãs quod debuit, illam
 Contemnit quo more potest, mauultq̃ pericla
 Desertæ perferre viã: ni missus olympo
 Angelus occurrat, famulamq̃ ad pristina rura
 Restituat mĩti dominæ, blandoq̃ refectam
 Hortatu, melius iubeat sperare reuersam,
 Et nomen natĩ doceat, moresq̃ manusq̃,
 Innumerofq̃ greges tali de stirpe futuros:
 Quo maiore redit voto iam certa futuri:
 Et partu dominum fecit prior ipsa parentem.

Gene. 17. Quum iam decursi spacĩs foelicibus æui
 Supra octoginta quum sex excluderet annos,
 Ad quos bisseñas quum iustus & insuper vnã
 Adderet estates: solito hunc rursus pater almus
 Alloquio dignatus adit: iussitq̃ senectam
 Ducere foelicem: simul et promissa reuoluit,
 Et quã mercedem expectet: tum corpore pronò
 Abram suppliciter dominum prostratus adorat.
 A quo mox audit firmata voce futurum
 Se patrem innumerae gentis, lateq̃ parentis:
 Et cuius venient etiam de semine reges.

Hoc

Hoc tamen à reliquis iussus discernere signo

Hebræam gentē populis, vt sponte resecta

Carne superuacua se circumcidat, & omnem

Masculi sexus presentemq; atq; futuram

Progeniem: iussus pueros à matre recentes

Atq; rudēs vitæ dum mens ignara dolendi est,

Præputio exutos, octaua luce sacrare.

Quod qui tam sanctum corrūpere testamentum

Auderet, cessans legi inseruire rogatæ:

Exhæres fieret regni, vitæq; futuræ.

At simul vt vero sibi crederet argumento

Venturas aliquādo suo de semine gentes

Innumeras, nomen dominus cōmutat vtriq;.

Non Sarai tibi ait, sed Sarra vocabitur yxor,

Et tu non Abram sed nomine clarior aucto

Venturæ Abraham posthæc vocitabere genti.

Quod cōmune ideo tibi met cū cōiuge vera est

Promissi quoniam (nihil est re certius ista)

Mater erit generis, teq; annum sole remenso

Esse patrem faciet, quāuis ridenda putetis

Virtutis promissa meq; nec vestra senectus

Impediēt, quin diuini sententia iuris

Aeternos semper maneat stabilita per annos.

r Sed

*Circumcisio
mandata.*

Gene. 17.

*Abrā & Sarai
mutantur
nomina.*

*Abrahæ ex
Sarrai filius
promittitur.*

Sed tamen ignoscam dubijs, puerocq; futuro
Isaach. Imponam nomen quod culpã hanc arguat Ishac:
 Qui nostri indubie seruato foedere pacti
 Hæres certus erit, cuncta cum stirpe suorũ.
Ismael. Nec tamen Ismael Agar de femine natus
 Expers dotis erit: nostro nam munere fultus
 Milia multa virũm de se ventura potentum,
 Bissenis pariter ducibus regnanda creabit:
 Dixit, at ille auidus pactũ accelerare receptum
 Iam centum pulsans annos, iam pubere nato.
 Se primum, gnatũq; suũ, cunctosq; clientes
 Ac famulos oēs quo iussum est stigmatate signat.
 Et populũ facit esse nouũ, fontemq; piorum:
 Vna eademq; via, tanta est deuotio, legem
 Accipiens explensq; fidẽ: Quid nõ meret ergo
 Tam præfens veloxq; fides: nõ non timor istud
 Sed syncerus amor famulicq; probatio iusti est.
 Quodlibet imperium placida sic mente subire.
 Vnde Deum sibi promeruit: nempe antea tantũ
 Audiri solitus, meritum post tale ministri
 Iam patitur cerni: quumq; indignatio iusta
 Vltorem stimul et, mortales non tamen ille
 Respuit aspectus: nam quum damnare pararet
 Crimina

Crimina terrarum, flammisq̄ abolere nocentes,
 Aut verum aut qualem norat se posse videri
 Et nomē numerumq̄ Abraham prodidit ipsum.
 Illi nāq̄ domi Mamre in conualle sedenti
 Tres subito apparent augusta luce micantes.
 Abraham tanti stimulat⁹ imagine vīsus
 Procurrit, dominumq̄ solo prostratus adorat:
 Tresq̄ etiam supplex forma veneratur in vna,
 Quis vt, mente pia liceat seruire, precatur:
 Et refici in medios æstus tendentibus horis
 Non dedignentur, famuli mensisq̄ cibisq̄:
 Vsq̄æ adeo vīsus inter sensusq̄ vigentes
 Errabat dubitans hominis substantia an esset,
 Quē norat mens esse Deum, tamē annuit ille,
 Officiūq̄ p̄ij non aspernatus alumni
 Oblatosq̄ cibos, mensasq̄ sacrauit amicas.
 Vt vero ablatis epulis mensisq̄ remotis
 Hospitibus vīsum est illinc discedere, tum mox
 Inde mouēs gressus, lateri comes hæret euntum
 Hospes ouans: tristicq̄ quatit cōcussa pauore
 Pectora, & attonitū venerabilis attrahit horror.
 Quippe videt vultus tacitos, vīsusq̄ seueros,
 In Sodomā dominū iuncta vibrasse Gomorrhā,

Tres Abraham
 uidet et unū
 adorat. Ge. 18

Pacis & emissos famulos, iręq; ministros;
 Et quum cognosset tanta quid mole patraret
 Archanum pandente Deo, caussamq; docente

Abrahā pro Sodomis precatur. Vltro audet dominū scrutari, an perderet urbem,
 Errantis populū per crimina cuncta nocentem,

Si quinquaginta morū probitate piorum
 Spectatos aleret; quumq; ipsi diceret, illis
 Si numerū talē inuenio mihi parcere certū est.

Quid si quinq; minus fuerint, tum subdidit; & qd
 Si quadraginta soli; quid si minus illo
 Forte decē numero; Quid si bis quinq; dabuntur
 Innocui; non & tu vrbi Deus optime parces;

Quumq; etiā numero se vllē ignoscere tali
 Dixisset, famulum in medio sermone reliquit
 Tendentē vltorius; seq; in sua regna recepit.

Gen. 19. Dimissi interea ciues è sede superna

Angelici in Sodomæ terras, Loth forte sedentē
 Ante fores vrbis, iam terris sole propinquo
 Inueniunt; qui quum miro splendore videret
 Angelicos radiare viros. descendere summo

Loth angelos hospitio accipit. E cœlo ratur, in terram prostratus adorat.

Inuitatq; domum, noctemq; auertere tecto

Gen. 19. Euincit precibus simul & conuiuere suadet.

Innocuosq;

Innocuosq; cibos, & pocula parca ministrat.
Dumq; epulis sumptis somno indulgere pararēt:
Ecce sub occasum lucis, noctisq; recursum,
Fœda manus vulgi si fas dixisse, virilis
Profilit, & iuuenum insanis pueriq; senescq;
Ignibus vruntur: Lothq; vt sibi tradat abuti
Hospitibus, cogunt: quid non vesana libido
Ausit? at ille volens populī mollire furorem
Infani, natas quibus illibata manebat
Virginitas offert quoscunq; optarit in vsus,
Ast effrena cohors in deteriora profundi
Lapsa mali, vicio sese immiscere minori
Vile putat, nisi se summis etiam implicet: ergo
Infandū vt patret facinus Loth opprimit: & iam
Vi maiore agitant quàm quæ virtute repelli
Humana valeat: quum protinus hospes vterq;
Angelicas nudant mentito corpore vires.
Et populī secum obcecata mente furentis
Loth retrahunt: inq; ipsa domus secreta receptū
Perdenda hortantur confestim abscedere terra.
Qui sint, quid veniant, & quæ præcepta ferentes
Mox explere velint, nil iam sermone patienti
Dissimulant: & ab hac se clade euadere saluum
r 3 Posse,

Posse, domumq̄ suā dicunt generosq̄ suosq̄
 Colligere affines, & secum abducere mandant.
 Ast illos simili cum vulgo crimine tactos
 Inuoluit similis sententia sana monenti
 Credere dū nolunt: quāquā quòd credere nolūt
 Non est vt multū mirere, abscedere quū Loth
 Id quoq̄ ridiculum quod cōsuluere putaret.
 Quē lentum, pigraeq̄ moras sine fine trahentē,
 Hospes vterq̄ videns manibus cū cōiuge raptū.
 Virgīnibusq̄ suis, procul extra mœnia ducit:
 Et celerare iubet montesq̄ euadere in altos,
 Tali lege data, ne cœlesti igne flagrantēs
 Post se respiciat quisquā male cautus in vrbes.
 Loth vero metuens montes ne tardius altos
 Aggressum velox cœli præuenteret ira.
 Ore Segor lachrymisq̄ petit secura recessus
 Antra sui: lachrymas autē nō sensit inanes,
 Concessumq̄ sibi donum speciale salutis
 Pluribus impartit, meritumq̄ è munere fecit.
 Et iam non solitas raptim obducentia cœlum
 A patria virtute Deo miscente, coacta
 Nubila densarāt nebulas: sed quas rotat Aethna
 Quas vomit Inarime, atq̄ Apon⁹ feruētib⁹ vndis
 Exaltat

Loth pro Se-
 gor impetrat

Exaltat, quas vicino concussa Veseuo
 Eructat tellus; Lyciæ quas seua Chymeræ
 Ora sinu vasto trinæ fornacis anhelat,
 Et quocunq; loco fallentia sulphura velox
 Spiritus inflammās angusto tramite fusus
 Effluit in lucem rupta tellure vaporans;
 Nō quòd nō possit pluuias quoq; vertere i ignes,
 Totum de nihilo potuit qui condere mundum;
 Sed maiore bonus iudex damnare paratu
 Mauult, quos miserens vrbis morumq; ruinae
 Punit in exēplū; mox durum elementa minatur
 Concurruntq; vndante globo; stipataq; flatu
 Quæq; suo coeunt flammarū pabula in vnum
 Corpus, & infandas terras vrbescq; nocentes
 Sulphurei testudo tegit curuata metalli;
 Quā citus & vires angusto tramite fumens
 Spiritus incussam, tanto crepitare fragore
 Compulit, & crebro tonitrus agitāte corusco
 Cōsternare animos, quotquot spectacula cernūt
 Talia; quinetiā Loth heu, miserabilis vxor
 Seu tanto stupefacta metu, seu stulta cupido
 Illa fuit vetitum cōtra consurgere pactum
 Fœmineis innata animis; quæ deniq; cumq;

Causa fuit, Sodomā inspectans se ponē ruentē,
 Confestim pœnas violata lege subiuit,
 In statuam conuersa salis, spoliataq̄ luce
 Sic animam infœlix cū corpore perdidit omni:
 Vt nullum extaret forma remanente cadauer.
 Vxor Loth
 in statuā salis
 uertitur.
 Gen. 19.
 Ocior inde Segor luctū prohibente timore
 Horrificoq̄ malo stupidus, mox ingredit̄ Loth.
 Tum sol; exoritur toto feruentior igne,
 Irato fulgore micans, radiosq̄ seueros
 Dirigit in Sodomā; qui postquā lumina flāmis
 Sodomæ &
 Gomorræ in
 cendia.
 Inuoluere suis, resolutaq̄ sulphura; nexos
 Gen. 19.
 Secum præcipitant ignes, siccoq̄ liquore
 Dispensata suis stillant incendia thedis.
 Fulmineus denso præceps cadit aëre nymbus
 Inuoluūtq̄ vrbes, & totis sequit̄ in agris.
 Admixto stridore tonat, vincitq̄ querelas
 Flammea tempestas; quæ postquā pabula terris
 Repperit incensis, ipsiq̄ infedit arenis,
 Erigit immensam coniuncto fomite metam
 Ignis, & à terris redeunt in sidera flammæ,
 In cîneres donec cautes tellusq̄ resultans
 Transeat, ac penitus merse soluantur arenæ.
 Depressisq̄ cauos consumpto cespîte campis
 Pandunt

Pandunt arua sinus, venisq; effusus apertis
Consocians vires, qui terras strinxerat humor
Priuatū gignit pelagus: Quidnā esse putemus
Quod raptim lacus est mira virtute refertus
Qui fuit ante rogas? sic omnipotētia summi
Iudicis in gelidas ignem conuertere lymphas,
Ac rursus lymphas ardentē possit in ignem.
Nec tamen hic occulta vacāt mysteria, nā quod
Vndæ hic sunt vbi flāma fuit: quod flāmea missis
Desuper extinxit lymphis: fortasse notabat
Luxuriæ calidos ignes, fomentaq; primi
Peccato contracta patris cœlestibus vndis
Extinctum quandoq; iri: proq; ignibus acris
Iustitiæ, quibus illa olim lex dura vigebat:
Saluificis purgatū iri & lustralibus vndis.

FINIS LIBRI TERTII.

r §

CLAVDII MARIi VICTO
ris Oratoris Mafsiliensis de peruerfis fuæ
ætatis moribus, Liber quartus
Ad Salmonem.

I domini tēplū supplex orator adisti,
Imo & custodē templi, populicq; ma-
gistrum,

Quot tu isthic homines, tot Christi al-
taria cernis.

Templū dei
sanctum est
quod estis
vos. I. Cor. 3.

Sed si collatis iuuat indulgere loquelis:

Hic habitat, tuus ille hospes mea viscera Theſbō

Cui fratrū ad requiem frondosæ vitis in antro

Herbida cespitibus sunt structa sedilia viuis.

Dic igitur Salmon, quæ rerum nūc tibi fors est:

Quis patriæ status est: quid te delectet in illa:

Namq; agris, opibusq; hominū terræq; colonis

Nunc primum illæsa turbato fœdere vitæ

Barbarus incumbit: nec longæ ad secula vitæ

Constructæ profunt solido de marmore villæ:

Assumptæq; omnes vana in proscenia rupes.

Animi hostes
vicia.

At vero interior pestis, bellumq; profundum

Olim nos densa telorum nube fatigat,

Seuior & tantò, quātò est occultior hostis:

Et tamen

Et tamen (heu) si quid vastauit Sarmata, si quid
 Vandalus incendit, veloxq; abduxit Alanus,
 Ambiguís spebus licet & conatibus ægris,
 Conamur quandam in speciem reparare priorũ.

Illa autem nostro quæ sunt amissa periclo
 Negligimus, longoq; situ squallescere mentis
 Ignauí patimur: subiectaq; colla cathenis

Dedimus & manicis peccati præda ligamur.

Et prius est vitem purgare, abscindere fentes,

Hostia conuulsa, ac fractam renouare fenestram:

Quàm latos campos animæ, & præcordia cordis
 Excolere: & captæ collapsum mentis honorem.

*Qui facit
 peccatũ ser-
 uus est pec-
 cati.*

*Excolēdi ani-
 mi negligētia*

Nil hostis, nil dira fames, nil deniq; morbi

Egerunt, fuimus qui nunc sumus, ñsq; periclis

Tentati nihilo meliores reddimur vnquam:

Sub vitijs nullo culparum fine manentes.

Nil sanctũ est nobis nisi q̄stus: & illud honestũ est

Vtile quod fuerit: vitijsq; vocabula recti

Indimus: & parci cognomen sumit auarus:

Atqui confessis vicijs & crimine aperto

Non potuere suas virtutis imagine fraudes

Obtegere: occulto fouerunt vulnere plagas:

Quos terrena trahit sapientia nescia veri.

Quosdam

*Occultæ phi-
lofophiæ va-
nitas.* Quosdam infœlices qui decipit, incitat error:
 Dum causam inquirunt rerum, astrorūq; meatus,
 Quæ sit forma poli, quur longo flumina cursu
 Non pereant, latus iaceat quo limite pontus:
 Quæq; Deo tantum sunt nota, recondita cunctis,
 Scire volunt (heu grande nefas) et scire videntur.
 Ista quidem Salmon sunt nostri crimina sexus.
 Sed leuis est vestra viciorum morbus in vrbe:
 Si non foeminei magis exarsere furor,
 Antè diem Salmon tenebrisnox humida condet
 Quàm possim mores huius percurrere turbæ:
 Quæ quum lege Dei vivunt, sub lege virorum:
*Mulierū vi-
cia viris im-
putanda.* Proh pudor, haud vnquã sine nro crimine peccat.
 Nam nisi delictis faciles traheremur earum,
 Haud illas vicijs vellemus viuere nostris.
 Nec rigidas auro vestes, nec vellera Serum,
 Nec lapides toto quos fert mercator ab orbe,
 Fundorum precijs emerent suspiria mœsta
 Iungimus at vanas non est pudor addere, curas.
 Si grauis ignotis processit Lesbica gemmis,
 Et decies Passina nouo radiauit in ostro,
 Cōfestim ornatum sibi quæq; exposcit eundem.
 Ergo quòd varijs studeant occurrere formis,

Atq;

Atq; viris alios aliosq; opponere vultus:
 Nōne hæc culpaviri est: quidagūt in corpe casto ^{Mulierū phu}
 Cerussa, & minium, centumq; venena colorum? ^{cus dānatur.}
 Mentis honor, morūq; decus sunt vincula sancti
 Coniugij: si forma placet, venientibus annis
 Cedet amor, sola est senium quæ nescit honestas.
 Nam quod perpetuis discursibus omnia lustrāt,
 Quod pascūt, q; multa gerunt, q; multa loquūtur,
 Non vitiū nostrū est: Paulo & Salomone relicto
 Quod maro cātāt Phœnissē, aut Naso Corynne,
 Quod plausū accipiūt lyra flacci, aut scena Terēti
 Nos horum nos caussa sumus: nos turpiter istis
 Nutrimenta damus flammis: culpaq; caremus.
 Nāvelut acceptas referūt specula optima formas
 Sic exempla virūm vxores accepta sequuntur.
 Sed quur infœlix in culpa est fœmina tantum,
 Quum placeat stolido coniūx viciosa marito:
 Vnus vbiq; hostis diffuso turbine sæuit:
 Nec mirum est vinci belli terrore subactos.
 Quod si correcti sanum saperemus, & atris
 Libera mens nebulis Christo purgata pateret,
 Si falcem verbi cordi imprimeremus, & illinc
 Vellemus veterum viciorum abscindere nodos:
 Aduersus

Aduersus Crhisti famulos vis nulla valeret,
 Nec nos Riphæi profterneret arcus Alani,
 Nec seruile etiam subuerteret omnia bellum,
 Et qui nunc nostra crassantur clade superbi.
 Attamen in vestro populo non rara bonorum
 Turba viget, multosq; pios ecclesia nutrit.
 Sunt plane insontes multi, pater optime, quorum
 Esse velim similis; nec desunt in grege nostro
 Victrices reddat quas sexus vterq; coronas.
 Ac si quid patriam comendat, si quid in illa est,
 Quod iuuat; hoc vnum est, hæc sunt solatia vitæ.
 Nunc age Chare pater, cupido mihi fare vicissim
 Quæ te digna fatis requies susceperit: ex quo
 Te corde hinc gestans abij, tecumq; resedi,
 Nō equidē inuitus recolam mea gaudia Salmon:
 Nec te tātorum indicio laudabo bonorum.
 Sed iam conclusi nos admonet hora diei
 Surgere, & ad sacros sanctorū occurrere cœtus,
 Crastina lux verbis accedet libera nostris.

FINIS LIB. QVARTI.

*Addimus Lector optime ne uacarent pagine Carmen iambicū de
 sacro Christi corpore in eucharistia quod nup̄ edideramus: insuper
 & Hendecasyllabon Diuo Leufredo sacrum quod olim in cuiusdā
 religiosi fratris gratiam lusseramus.*